

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

**Preventivně výchovné programy pro děti a mládež na
Broumovsku**

Martina Kosinová

Bakalářská práce

2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Martina Kosinová**
Osobní číslo: **H09175**
Studijní program: **B6107 Humanitní studia**
Studijní obor: **Humanitní studia**
Název tématu: **Preventivně výchovné programy pro děti a mládež na Broumovsku**
Zadávací katedra: **Katedra věd o výchově**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Studentka se ve své práci bude zabývat preventivně výchovnými programy na Broumovsku. Ve své bakalářské práci charakterizuje, co je to prevence, jakou úlohu hraje rodina a popisuje preventivně výchovné programy v České republice. Zmapuje situaci preventivně výchovné péče na Broumovsku a to se zaměřením na instituce a konkrétní projekty na Broumovsku. Pozornost je věnována středisku výchovné péče Varianta, na jeho historii, zaměření a působení na Broumovsku. Cílem praktické části je kvalitativní výzkumné šetření na základě analýzy dokumentů a rozhovorů se zaměstnanci střediska výchovné péče Varianta zaměřené na konkrétní životní situaci 3-5 dětí v tomto zařízení.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- JEDLIČKA, R. Děti a mládež v obtížných životních situacích : nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí. 1. vydání. Praha : Themis, 2004. 478 s. ISBN 80-7312-038-0. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. 1. vydání. Praha : Portál, 2008. 215 s. ISBN 978-80-7367-383-3. MATOUŠEK, O. Sociální práce v praxi. 1. vydání. Praha: Portál, 2005. 352 s. ISBN 80-7367-002-X. SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178-559-8. SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. 1. vydání. Praha: Portál, 2001. 173 s. ISBN 80-7178-559-8. ŠVAŘÍČEK, R.; ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. 1. vydání. Praha : Portál, 2007. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0. VÁGNEROVÁ, M. Psychologie problémového dítěte školního věku. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2001. 170 s. ISBN 80-7184-488-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Adriana Sychrová

Katedra věd o výchově

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2010

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2012

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
532 10 Pardubice, Studentská 04

L.S.

PhDr. Mgr. Ilona Moravcová, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích 10. června 2012

Martina Kosinová

Poděkování:

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Adrianě Sychrové za odborné vedení mé bakalářské práce, její cenné rady, připomínky a čas, který mi věnovala. Děkuji také své rodině a přátelům za jejich podporu. V neposlední řadě také SVP Varianta Police nad Metují a ostatním organizacím za poskytnutí potřebných informací.

ANOTACE

Práce se zabývá preventivně výchovnými programy na Broumovsku. Definuje pojmy prevence, výchova, charakterizuje kdo je dítě a mladistvý a jakou úlohu zde sehrává rodina. Pozornost je věnována preventivně výchovným programům České republiky pod ministerstvy. Cílem je zmapovat instituce zabývající se preventivně výchovnou činností v regionu Broumovsko. Pozornost je zaměřena na SVP Varianta Police nad Metují, které je zásadní institucí v této oblasti.

Práce je založena na studiu odborné literatury a zpracování kvalitativního výzkumného šetření. Šetření bylo provedeno designem případové studie, za pomoci studia dokumentů a doplněno skupinovým rozhovorem.

KLÍČOVÁ SLOVA

Prevence, výchova, dítě, mladistvý, rodina, Broumov

TITLE

Educational Prevention Programs for Children and Youths in Broumov Region

ANNOTATION

The main focus of this work is put on the prevention education programmes launched in the Broumov region. The thesis attempts to define the terms „prevention“ and „education“. Furthermore it explains the difference between the term „child“ and „youth“ and analyses the role of the family within those programmes. Considerable attention is also devoted to the prevention education programmes carried out within the Czech Republic and the aim of the analysis is to provide a list of institutions following those strategies within the Broumov region. The author cooperates with SVP Varianta Police nad Metují – the major institution within this region.

The analysis is based on the study of relevant materials dealing with this problem and the investigation is supported by detailed research. The research was carried out in the form of case files by using the relevant documents and it was complemented by a group interview.

KEY WORDS

Prevention, education, child, youth, family, Broumov

Obsah

Úvod	10
1 Vymezení základních pojmů	12
1.1 Prevence.....	12
1.2 Výchova.....	12
1.3 Dítě	15
1.4 Mladistvý	16
2 Prevence.....	18
2.1 Kdo provádí prevenci	19
2.2 Komu je prevence určena	19
3 Úloha rodiny	21
3.1 Znaky současné rodiny	21
3.2 Funkce rodiny	22
3.3 Struktura rodiny	24
4 Preventivně výchovné programy v České republice	25
4.1 Preventivní programy Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy	25
4.2 Preventivní programy Ministerstva práce a sociálních věcí	26
4.3 Preventivní programy Ministerstva vnitra České republiky	28
5 Organizace preventivně výchovných činností na Broumovsku	31
5.1 Preventivně výchovné programy Krajského úřadu a městských úřadů.....	32
5.2 Základní školy	33
5.3 Střední školy	34
5.3.1 Gymnázium Broumov	34
5.3.2 Střední průmyslová škola, Hronov	37
5.3.3 Střední škola hotelnictví a podnikání SČMSD, Hronov, s.r.o.....	38
5.3.4 Střední škola propagační tvorby a polygrafie, Velké Poříčí.....	38
5.3.5 Střední škola hotelnictví a společného stravování, Teplice nad Metují	39
5.4 Dům dětí a mládeže	40
5.5 Centrum pro rodinu	41
5.5.1 Rodičovské centrum	42
5.5.2 Klub pro mládež	42
5.5.3 Občanská poradna.....	44
5.6 Středisko výchovné péče Varianta Police nad Metují	44

5.7 Městská policie	44
5.8 Policie České republiky	44
5.8.1 Policie České republiky v mateřských školách	45
5.8.2 Policie České republiky na základních školách	45
5.8.3 Policie České republiky na středních školách	46
6 Středisko výchovné péče Varianta Police nad Metují	48
6.1 Historie Střediska výchovné péče Varianta Police nad Metují	48
6.2 Legislativní zabezpečení střediska	48
6.3 Charakteristika střediska výchovné péče	49
6.4 Pracovníci střediska a jejich činnost	50
6.5 Zaměření činnosti střediska	51
6.5.1 Děti s poruchami chování	51
6.5.2 Děti s ADHD - porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou	53
6.5.3 Děti s citovými problémy	54
6.6 Klienti SVP Varianta	55
7. Výzkumné šetření	67
7.1 Cíle výzkumu	67
7.2 Metodologie	67
7.3 Výzkumný vzorek	68
7.4 Sběr dat	68
7.5 Zpracování získaných informací	69
7.6 Klient č. 1 (Markéta)	70
7.7 Klient č. 2 (Marek)	73
7.8 Klient č. 3 (Jakub)	76
7.9 Klient č. 4 (Jiří)	79
7.10 Diskuze	81
Závěr	84
Seznam použité literatury	86
Seznam příloh	91

Úvod

Téma bakalářské práce zní „Preventivně výchovné programy pro děti a mládež na Broumovsku“. Pro toto téma jsem se rozhodla, protože v regionu Broumovsko jsem vyrůstala a je mi blízký. Dalším důvodem je, že jsem se o tuto problematiku začala blíže zajímat, po seznámení se zaměstnanci Střediska výchovné péče v Polici nad Metují, které je zásadní organizací pro tento region. Zde jsem v minulosti strávila několik let na odborné praxi. Tato instituce ve mně vzbudila zájem, dozvědět se i o ostatních organizacích s podobnou činností, které se nacházejí na tomto malém území. Cílem práce je tedy zmapovat současnou situaci na Broumovsku. Seznámit se s organizacemi, které se zapojují do preventivně výchovné činnosti.

Nejdůležitějším článkem výchovy, ale i prevence je rodina. Mladý člověk si má z rodinné výchovy odnášet do života především správný vztah a úctu k základním principům a hodnotám společnosti. Neplní-li rodina takovou funkci, jsou již tím dány větší předpoklady pro vznik nežádoucích problémů.

V tuto chvíli přichází na scénu instituce, které nastalé situace pomáhají řešit, či různé preventivní programy, které napomáhají těmto situacím předcházet. Mezi tyto instituce můžeme zařadit například školu, střediska výchovné péče, programy, které podporují ministerstva, policie a tak dále.

Vznik nežádoucího chování může být také důsledkem nízké úrovně až absence vhodných aktivit využitelných zejména ve volném čase. Problematika se tedy týká i činností domů dětí a mládeže, nebo jiných spolků, které rozvíjí u dětí a mladistvých jejich talent v různých zájmových oblastech.

Ve své práci budu čerpat z odborné literatury. V části, kde se objevují již konkrétní instituce, čerpám převážně z oficiálních stránek těchto organizací, výročních zpráv a dokumentů.

Práce je rozčleněna do kapitol a má tuto strukturu:

První kapitola má za úkol seznámit se základními pojmy, které jsou v této práci použity. Patří mezi ně prevence, výchova, dítě a mladistvý. Tyto pojmy jsou rozebírány z obecného hlediska.

Druhá kapitola se už zabývá konkrétní prevencí rizikového chování a sociálního selhání. Je rozdělena na primární, sekundární, terciální a poté blíže popsána. Zaměřuje se na skupiny, kterým je prevence určena a na to, kdo prevenci provádí.

Třetí kapitola je věnována úloze rodiny v preventivně výchovné činnosti. Zaměřuje se na znaky a funkce dnešní rodiny, které během staletí prošly výraznými změnami. Poukazuje na vztah mezi rodiči a dětmi, který je nenahraditelný.

Obsah čtvrté kapitoly je postaven na preventivně výchovných programech v České republice. Snaží se blíže seznámit s programy několika ministerstev, která se touto problematikou zabývají. Nejvíce se k práci vztahují Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra.

Pátá kapitola se podrobně věnuje preventivně výchovným programům na Broumovsku. Mapuje instituce zabývající se touto problematikou a blíže se seznamuje s jejich činností. V této souvislosti se v práci objeví školská zařízení, preventivně-výchovné skupiny měst, občanská sdružení a v neposlední řadě Městská policie a Policie České republiky.

Největší pozornost je věnována Středisku výchovné péče Varianta v Polici nad Metují (dále jen středisko), které je zásadní institucí v tomto regionu. Je mu věnována šestá kapitola, kde je popsána jeho historie, charakteristika střediska výchovné péče, kde se dozvíme co je středisko, jak funguje a jaký je jeho cíl. Popis personálního zajištění střediska. Seznámení se s prací speciálního pedagoga, psychologa a sociálního pracovníka. Jaké je zaměření střediska. Komu poskytují pomoc. A nakonec se zabývá klienty střediska. V tabulkách jsou přehledně zaznamenány počty klientů, práce s nimi a další různá data související s prací střediska za poslední tři roky.

Poslední kapitola je věnována kvalitativnímu výzkumu, který proběhne designem případové studie, popisuje konkrétní životní situace čtyř dětí v tomto zařízení. Ty jsou popisovány na základě analýzy dokumentů a rozhovorů se zaměstnanci střediska výchovné péče Varianta. Výzkum dokresluje tematiku bakalářské práce.

1 Vymezení základních pojmů

1.1 Prevence

Definice, které popisují prevenci obecně, je mnoho. Uvedu zde proto jen několik základních a zaměřím se na prevenci rizikového chování.

„Prevenci můžeme vymezit, jako soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům. V pedagogice je velmi důležitá např. prevence násilného jednání, užívání návykových látek a vzniku závislostí, v školní praxi i prevence úrazů aj.“¹

„Za prevenci rizikového chování považujeme takové typy výchovných, vzdělávacích, zdravotních, sociálních, terapeutických či jiných intervencí směřujících k předcházení výskytu rizikového chování, zamezujících jeho rozvoji, minimalizování již existujících projevů rizikového chování nebo pomáhajících řešit jeho důsledky.“²

Prevenci, kterou se budu dále zabývat, můžeme rozdělit na primární, sekundární a terciální. Kraus³ prevenci dále klasifikuje podle jejího rozsahu na prevenci plošnou (aplikovaná na celou společnost), skupinovou (zaměřenou na určité skupiny, např. děti a mládež) nebo individuální (zaměřená na konkrétního jedince). Také prevenci dělí podle toho, zda se zaměřuje na formování osobnosti k životnímu stylu, nebo se již zaměřuje na konkrétní sociální deviace, pak mluvíme o prevenci nespecifické a specifické.

1.2 Výchova

Výchova je součástí života každého z nás. Každý se s ní v životě setkal, ať už z pohledu dítěte, které je vychováváno, nebo naopak osoby, která se snaží své zkušenosti předat někomu jinému, a tím ho naučit způsobům, které považuje za správné. V rámci výchovy předáváme návyky, které jsme přijali za své.

„Z moderního hlediska je proto výchova především záměrná a cílevědomá vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s

¹ PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, s. 167. ISBN 80-7178-029-4.

²Přístupy k prevenci rizikového chování. In: *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Přístupy k prevenci rizikového chování* [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/12122/>

³ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 148. ISBN 978-80-7367-383-3.

individuálními dispozicemi a stimulujícími jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.“⁴

Sociální pedagogové vymezují pojem takto: „*Výchova se jeví jako regulování, záměrné a cílené vstupování do celoživotního procesu zespolečňování jedince, probíhající v jistém kulturně společenském systému.*“⁵

Michálek⁶ říká: „*Výchova je předpokladem pro to, aby se člověk stal člověkem.*“

Faktorů, které mají na výchovu vliv, je mnoho. Mezi ty hlavní patří rodina, která je primárním činitelem tohoto procesu, prostředí, ve kterém jedinec vyrůstá, média, která jsou všude kolem nás atd. Vlivy, které budou na výchovu působit, jsou také závislé na době, ve které osoba vyrůstá. Pro příklad uvádím církve. Dříve měla velký vliv, ale dnes její působení spíše upadá.

Socializace

Socializaci zde uvádím, protože výchova je její součástí. Každý autor definuje socializaci jiným způsobem, v jádru se však neliší.

Giddens⁷ uvádí, že socializace je „*proces vývoje od stadia bezmocného novorozence až po soběstačnou osobu, která se dovede orientovat ve své vlastní kultuře.*“

Kraus⁸ „*socializací rozumí proces postupné přeměny člověka jako biologické bytosti v bytost společenskou, tedy postupné začleňování se do života dané společnosti, proces, v němž se učíme v dané společnosti žít.*“ Dále se zmiňuje o výchovné činnosti v socializaci, jako o procesu zespolečňování člověka záměrným ovlivňováním v souladu s danými kulturně-společenskými podmínkami a v dané době. V jeho pojetí je výchova jakýsi regulátor, řídicí proces, kterým chceme průběh socializace usměrnit tak, aby byl v souladu s výchovnými cíli.

⁴ PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 1995, s. 257. ISBN 80-7178-029-4.

⁵ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 41. ISBN 80-7315-004-2.

⁶ MICHÁLEK, J. *Topologie výchovy: místo výchovy v životě člověka*. Praha: [OIKOYMENĚ], 1996, s. 18. ISBN 80-86005-01-1.

⁷ GIDDENS, A. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999, s. 20. ISBN 80-7203-124-4.

⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 59. ISBN 978-80-7367-383-3.

Dunovský⁹ chápe socializaci jako „celoživotní vývojový proces, kterým se lidský jedinec stává bytostí společenskou. V tomto nepřetržitém procesu se jedinec adaptuje na sociální prostředí, do něhož se narodil a v němž žije, včleňuje se a vrůstá do něj, přijímá společenské normy chování, životní styl, sociálně ekonomický systém hierarchii hodnot atd.“

Rodina

Rodina je jedním z hlavních činitelů výchovy a rozhodujícím činitelem primární socializace. Pro dítě je první skupinou, se kterou přichází do kontaktu. Rodina uvádí dítě do příslušného kulturního prostředí, učí jej orientaci v prostředí plném symbolů a společenských standardů.

Dunovský¹⁰ definuje rodinu jako „nejstarší společenskou skupinu či společenství nejtěsněji zpjaté nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek. Z hlediska socializace je možno chápat rodinu jako malou primární společenskou skupinu, založenou na svazku muže a ženy, na pokrevním vztahu rodičů a dětí, na společné domácnosti, jejíž členové plní společensky určené a uznávané role vyplývající ze soužití, a na souhrnu funkcí, jež podmiňují existenci tohoto společenství a dávají mu vlastní význam ve vztahu k jedincům i k celé společnosti.“

Prostředí

Člověk je prostředím, ve kterém se nachází, ovlivňován. Jiným způsobem se chová v restauraci, v divadle a jinak doma v obývacím pokoji. V obecných definicích je za prostředí považováno vše kolem nás. Jedná se o hmotné předměty a jevy v naší blízkosti. Kraus s Poláčkovou¹¹ sem řadí kromě hmotných, materiálních předmětů i nezbytné vztahy, tedy duchovní systém.

Kraus¹² formuloval dvě funkce prostředí. První funkci lze označit jako **situační**. Každá výchovná situace, výchovný zásah se odehrává vždy v nějakém konkrétním prostředí (ve školní třídě, klubovně, na hřišti, doma v kuchyni), které vytváří vnější podmínky pro výchovu, tedy jakousi „kulisu“, jež působí shodou okolností ve směru

⁹ DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1999, s. 76. ISBN 80-7169-254-9.

¹⁰ Tamtéž, s. 91-96

¹¹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. 1. vyd. Brno: Paido, 2001, s. 99. ISBN 80-7315-004-2.

¹² KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 76-77. ISBN 978-80-7367-383-3.

výchovného úsilí, tj. v souladu s výchovnými cíli. Ovšem v některých situacích může působit také v rozporu s těmito cíli. Druhou funkci bychom mohli označit jako **výchovnou**. Jde o to, že právě konkrétní prostředí velmi mocně ovlivňuje jednání a podílí se výrazně na rozvoji osobnosti.

Jak víme, výchovné působení je organizované, záměrné, jakoby uměle navozené, zatímco působení prostředí je spontánní, přirozené, což může přinést výhody. Je známo, že čím méně si vychovávaný uvědomuje, že je vychováván, tím lepší výsledný efekt můžeme očekávat.¹³ Působení prostředí ovšem závisí jak na podnětech samých, tak na způsobu, jak je určitý jedinec interpretuje a zpracovává.¹⁴ Proto může mít stejné prostředí na každého jiný vliv.

1.3 Dítě

V definici dítěte nejsou autoři jednotní. Jedni považují za dítě osoby do patnácti let, jiní se přiklánějí k věku osmnácti let. Uvádím zde obě možnosti definic, pro účely této práce se však přikloním k popisu dítěte, jako lidské bytosti do věku patnácti let.

V Úmluvě o právech dítěte nalezneme k pojmu dítě následující definici:¹⁵ „*Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve.*“

Kraus¹⁶ označuje dětstvím období od narození do (přibližně) patnácti let. Z právního hlediska je dovršen nabytím občanského průkazu.

Marie Vágnerová¹⁷ se názorem přiklání ke Krausovi. Dětství dělí do několika na sebe navazujících fází, přičemž každému připisuje konkrétní vývojové vlastnosti.

a) novorozenecké období

Novorozenecké období trvá přibližně 1 měsíc. Je to doba adaptace, během níž se dítě přizpůsobuje podmínkám nového prostředí, které jsou odlišné od podmínek intrauterinního života. Novorozenec reaguje na základě reflexů a vrozených způsobů

¹³ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 59. ISBN 978-80-7367-383-3.

¹⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999, s. 444. ISBN 80-717-8214-9.

¹⁵ Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání úmluvy o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů*. 1991, s. 2. Dostupné z: http://www.meta-os.cz/pic/doc/Umluva_o_pravech_ditete.pdf

¹⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 62. ISBN 978-80-7367-383-3.

¹⁷ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999, s. 39-135. ISBN 8071848034.

chování, které mu usnadňují přežití. Zároveň je geneticky disponován k poměrně dlouhodobému zrání a učení.

b) kojenecký věk

Tímto termínem je označován první rok života dítěte. Na konci tohoto období dosáhne dítě základní orientace ve svém nejbližším prostředí a vytvoří si k němu určitý vztah. V průběhu kojeneckého období se projeví individuální rozdíly jednotlivých dětí v chování, prožívání a celkovém vývojovém trendu.

c) batolecí věk

Batolecí věk zahrnuje dobu od jednoho do tří let. Je obdobím, kdy dochází k výraznému rozvoji dětské osobnosti. Dítě tohoto věku se stává samostatnějším, aktivnějším subjektem.

d) předškolní věk

Předškolní období trvá od tří přibližně do šesti let. Konec této fáze není jen určen fyzickým věkem, ale především sociálně, nástupem do školy. Charakteristickým znakem tohoto věku je postupné uvolňování vázanosti na rodinu a rozvoj aktivity, která už není tak samoúčelná, umožňuje např. dítěti, aby se uplatnilo a prosadilo ve vrstevnické skupině. K uvolnění této závislosti přispívá osvojení běžných norem chování, znalost obsahu rolí a přijatelná úroveň komunikace.

e) nástup do školy

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. Dítě v této souvislosti získává novou roli, stává se školákem. Doba, kdy tuto roli získá, je přesně časově určena a jako společensky významný akt ritualizována. Dítě projde rituálem zápisu a prvního slavnostního dne ve škole, který potvrzuje jednoznačnost proměny jedné z jeho rolí a počátek nové životní fáze. Rodiče těchto dětí chápou školu především jako místo učení, resp. výkonu, který potvrzuje pozitivní efekt učení.

1.4 Mladistvý

V našich poměrech se nejčastěji za mladistvého považuje člověk, který dovršil patnáctý rok, ale nepřevršil rok osmnáctý.

Kraus říká:¹⁸ „*Mláď představuje období velmi složité a pro jedince náročné. Na jedné straně člověk opouští hodnoty dětství, vrůstá do dospělosti, ale současně ještě projevuje odpor k některým znakům dospělosti. Na rozdíl od dětí vytváří mládež v rámci společnosti relativně samostatný celek. Buduje si svou subkulturu (móda, tanec, pravidla komunikace, hudba, literatura atd.), vlastní instituce, hnutí. Na rozdíl od dětí jde také o skupinu vnitřně diferencovanou (studenti, učňové, pracující, nezaměstnaní atd.), což znamená, že diferencovaná je i socializace.*“

Vágnerová¹⁹ navazuje ve své typologii na dětství a popisuje dvě fáze dospívání.

a) období dospívání – pubescence

Do této kategorie můžeme věkově zařadit osoby ve věku 14-15 let. Toto období začíná již dříve, přibližně v jedenácti letech a můžeme ho označit jako první fázi dospívání, která končí v patnácti letech. Období dospívání je přechodnou dobou mezi dětstvím a dospělostí. Dochází v něm ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího. Nejnapadnější je tělesné dospívání, spojené s pohlavním dozráváním. V souvislosti s tím se mění zevnějšek dospívajícího a stává se podnětem ke korekci sebepojetí.

b) adolescence

Období adolescence je druhou fází relativně dlouhého časového úseku dospívání. Trvá přibližně od patnácti do dvaceti let s určitou individuální variabilitou. Vstup do fáze adolescence je biologicky ohraničen pohlavním dozráním. Adolescence je však především dobou komplexnější psychosociální proměny, mění se osobnost dospívajícího i jeho sociální pozice. Mladý člověk získává nové role, spojené s vyšší sociální prestiží. Emancipace z vázanosti na rodinu je obvykle dokončena, vztahy s rodiči se stabilizují a zklidňují. Jedinec se pomalu osamostatňuje a připravuje na budoucí život. Završuje profesionální přípravu, odpoutává se od rodiny, vstupuje do zaměstnání a adaptuje se v něm. Postupně navazuje různé nové vztahy a samostatně se prosazuje v životě společnosti.

¹⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 62-63. ISBN 978-80-7367-383-3.

¹⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999, s. 209-253. ISBN 8071848034.

2 Prevence

Prevenci můžeme obecně vymezit, jako soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům, působení na rizikové osoby a úsilí zamezit návratu deviantního chování.

Matoušek říká:²⁰ „Dobrá prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání – kriminalitě, zneužívání drog, odpadávání ze škol a z učebních poměrů, předčasným těhotenstvím, nákaze HIV virem atd.“ Prevenci můžeme rozdělit na tři základní druhy:

Primární

Primární prevencí se snažíme předejít sociálně deviantnímu jednání v situacích a prostředích, kde ještě daný jev nenastal. Převážná část primární prevence má v našich podmínkách charakter pouhého informování nebo poučování. Výsledkem správně vedeného poučení by mělo být přesvědčení o škodlivosti a nebezpečnosti daných jevů.²¹

Matějček²² považuje za nástroje primární prevence výchovu a osvětu. Tyto prostředky jsou aplikovány v různých úrovních - nejobecněji sdělovacími prostředky, dále ve školách a jiných společenských institucích a nejvíce v rodinách.

Sekundární

„Sekundární prevencí působíme na osoby, které jsou z hlediska sociální patologie rizikové nebo se již deviantního chování dopustily.“²³ U dětí mladšího školního věku je např. možné zjišťovat tzv. nedelikventní chování (záškoláctví, drobné krádeže, negativní postoj k učitelům, lhaní dospělým).

²⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003, s. 267. ISBN 80-7178-771-X.

²¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 148-151. ISBN 978-80-7367-383-3.

²² MATĚJČEK, Z. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 16. ISBN 80-04-25236-2.

²³ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 148. ISBN 978-80-7367-383-3.

Terciální

Terciální prevencí rozumíme snahu o zabránění recidivě, například trestných činů, drogové závislosti a podobně. Je zaměřena na osoby právě vyléčené, propouštěné z výkonu trestu a jiné.²⁴

2.1 Kdo provádí prevenci

Nemůžeme přesně určit, kdo má v prevenci hlavní úlohu. Kým se nechá jedinec více ovlivnit je zcela individuální. Víme však, že by všichni měli působit ve vzájemném souladu. Významným prostředkem sociální prevence je výchova dětí v rodinách a výchova dětí ve školách. „*Vlivným nástrojem je také sociální politika státu ovlivňující systém vzdělávání, zaměstnanost, stability rodiny, fungování policejního a soudního aparátu a dalších institucí zabývajících se rizikovou mládeží.*“²⁵ Preventivně mohou působit i nevládní organizace. Velký vliv v tomto případě mají převážně média. Ty ovšem nepůsobí vždy pozitivně. Zejména televizní pořady spojující násilí a zábavu. Je prokázáno, že televizní násilí má vliv na agresivitu dětí a mládeže.

2.2 Komu je prevence určena

Prevence je určena všem. Jsou programy zaměřené na celou populaci a dále ty, které pracují již s konkrétní skupinou.

Cílovou skupinou preventivních opatření zaměřených na děti a mládež, podle Matouška mohou být:²⁶

- **hyperaktivní děti**
- **děti selhávající ve škole**
- **děti s poruchami chování**
- **děti zneužívané a týrané v rodinách**
- **děti z dysfunkčních rodin**
- **děti z čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality**

²⁴ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 148. ISBN 978-80-7367-383-3.

²⁵ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003, s. 266. ISBN 80-7178-771-X.

²⁶ Tamtéž, s. 267

- **děti z rodin žijících pod hranicí životního minima**
- **děti z rodin, v nichž chybí otec**
- **děti s nedelikventním chováním.**

Dále Matoušek²⁷ rozdělil preventivní programy do pěti skupin:

- **předškolní programy pro děti:** cílem je připravit na školní docházku ty děti, pro něž by vyučování mohlo být příliš náročné a které by proto mohly dříve nebo později ve škole selhávat. Děti mají být programem motivovány pro své vzdělávání, mají si osvojit strategie vedoucí k úspěchu.

- **programy určené rodičům:** Některé programy pro předškolní děti se neorientují jen na jejich intelektuální vývoj a vzdělávací perspektivu, ale zaměřují se na poskytování poradenských a terapeutických služeb rodičům rizikových dětí.

- **programy vázané na školu:** Tradičně je škola pokládána za místo, kde se děti učí „znalostem“, případně si osvojují postupy umožňující racionálně řešit jasně definované „problémy“. Školy však mohou organizovat programy i mimo vyučování.

- **vrstevnické programy:** Vrstevnické programy mohou organizovat spolky dětí a mládeže. Některé organizace jsou zaměřené na práci s jakýmikoli dětmi, jiné se specializují přímo na rizikovou mládež.

- **komunitní programy:** Programy organizované například v malém regionu.

²⁷ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003, s. 269-284. ISBN 80-7178-771-X.

3 Úloha rodiny

Rodina je základem společnosti, prakticky neexistuje společenství, které by neřadilo rodinu mezi své základní články. Rodina zastává v životě dítěte nenahraditelné místo a funkci. Dítě se zde setkává s různými generacemi, mezi kterými se tvoří vztahy důležité pro jeho vývoj. Členové v rámci socializace předávají novým generacím zkušenosti a hodnoty, které sami uznávají. V rodině se sdílí veškeré emoce, členové o sebe navzájem pečují a koexistují spolu.

Jak bylo nastíněno na začátku, rodina sehraává v životě jedince důležitou roli. Po narození se mezi rodiči a dítětem vytváří unikátní vztah lásky, který je v životě ojedinělý. Další navazování takovýchto vztahů není stejně automatické, jako vztah dítě-rodič. Pokud takový druh vztahu chybí, má dítě větší sklony k deviantnímu chování.

Šulová poukazuje na další úlohu:²⁸ „*Rodiče poskytují svému dítěti v průběhu přirozených společných aktivit ničím nezastupitelný komplementární model chování dvou pohlavních pólů zastoupených v přírodě. Jakékoliv nahrazování rodičů v jeho prvních letech života komplikuje dítěti do značné míry chápání signálů, které mu okolní svět vysílá, nejsou-li mu předem zprostředkovány v přirozené interakci s rodiči.*“

3.1 Znaky současné rodiny

Rodina během staletí své existence prošla změnami, které vyvrcholily ve 20. století. Jsou to reakce na společenské či ekonomické podmínky. Nástup feminismu, rozvoj antikoncepce, sexuální revoluce a mnoho dalších faktorů přispělo k současné podobě rodiny.

Autoři se v postojích ke změnám, které ovlivnily dnešní rodinu, místy liší. Někteří uvádí více okolností, které se během let podílely na podobě rodiny. V základních názorech se však shodují. Uvádím zde znaky podle Krause:²⁹

- **Množství funkcí rodiny převzaly sociální instituce** – je nahrazeno přímé působení rodiny v některých oblastech života dítěte.

²⁸ ŠULOVÁ, L. *Partnerské vztahy, manželství a rodičovství*. In: Sborník kongresu Pardubice 2007 [online]. 2007[cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2008020102>

²⁹ KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Brno: Paido, 2001. s. 83-84. ISBN 8073150042.

- **Snižuje se stabilita rodiny** – dochází k nárůstu rozvodovosti. Přibližně 40 % manželství dnes končí rozvodem.
- **Mění se struktura rodiny** – klesá počet dětí v rodině a omezuje se vícegenerační soužití. Zvyšuje se počet osob žijících v jednočlenných domácnostech a počet osamělých žen s dětmi.
- **Rozvoj antikoncepce a plánovaného rodičovství** – Ubývá „nechtěných“ těhotenství, jsou liberálnější postoje k přerušení těhotenství. S tím je spojeno odsouvání rodičovství na pozdější období. V důsledku toho dochází ke snižování porodnosti.
- **Akceptace dvoukariérové rodiny** – důsledek emancipace.

Šulová o současné rodině a partnerství sděluje:³⁰ „*Chybí očekávání trvalosti vztahu. Jednotlivec nechce riskovat, nechce se „obětovat“ v zájmu rodiny. Objevuje se řada alternativ společného soužití s co nejvolnějšími (formálně nezakotveným) vztahy. Manželství na zkoušku; partnerství, kdy oba mají vlastní domácnost; matka s dítětem, o jehož existenci biologického otce neinformuje; dlouholetý trvalý vztah s dětmi, ale bez formální stránky manželství, partnerství úmyslně bez dětí (děti jsou příliš velká zodpovědnost, závazek).*“

3.2 Funkce rodiny

V dnešní době se nároky a požadavky na rodinu neustále zvyšují. Důsledkem je, že své funkce plní jen nedostatečně. Na straně druhé moderní doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, rodinné prostředí se více než dříve stává protiváhou veřejného prostoru.³¹ Získala funkci „úkrytu“ před okolním světem.

Rodina má mnoho funkcí, uvedu zde dělení v zastoupení Krausem:³²

Biologicko-reprodukční funkce

„*Má zabezpečovat udržení života početím a porozením nového člověka.*“³³ Pro svůj zdárný rozvoj potřebuje společnost stabilní reprodukční základnu. Proto je také v jejím zájmu, aby se rodil takový počet dětí, který tyto perspektivy naplní. Ačkoli podstata

³⁰ ŠULOVÁ, L. *Partnerské vztahy, manželství a rodičovství*. In: Sborník kongresu Pardubice 2007 [online]. 2007[cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008020102>

³¹ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 81. ISBN 978-80-7367-383-3.

³² Tamtéž, s. 81-83

³³ DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1999, s. 92. ISBN 80-7169-254-9.

této funkce se nemění, podle současného trendu ve většině vyspělých zemí je dítě často vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nižšími příjmy pak také jako přepych. V posledních letech proto v těchto zemích pozorujeme úbytek dětí. Stále více partnerů plánuje pouze jedináčka, a dokonce přibývá případů, kdy mladí lidé vůbec neuvažují o tom, že by přivedli na svět dítě. „*Prožíváme období, kdy výrazně klesá porodnost. Z hlediska úrovně plodnosti se Česká republika řadí mezi země s nejnižšími hodnotami hluboko pod záchovnou hranicí reprodukce.*“³⁴

Sociálně-ekonomická funkce

Rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do její výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Ekonomická funkce přitom dnes zaznamenala určitý posun ve směru návratu k podobě rodiny, která představuje samostatnou ekonomickou jednotku, tedy rodinnou firmu. Dnes již opět existuje řada rodin, které jsou takovými jednotkami nebo tak fungují alespoň částečně. „*Zabezpečovací funkce se však netýká pouze materiální oblasti, ale přechází i do oblasti sociální, duševní až duchovní. Má poskytovat svým členům životní jistoty.*“³⁵

Socializačně-výchovná funkce

Rodina je první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se životu, osvojovat si základní návyky a způsoby chování běžné ve společnosti. Ústřední úlohou socializačního procesu v rodině zůstává příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. „*Těžištěm této funkce je prosazování a ochrana dětských práv, jak jsou obsaženy v úmluvě o právech dítěte.*“³⁶ Dnes je však třeba zdůraznit také význam působení mladší generace na starší (např. v zacházení s moderními komunikačními prostředky). Prodlužuje se totiž doba, kdy vedle sebe žijí tři generace, a proto vzrůstá i dosah socializačního působení dětí a mládeže na rodiče i prarodiče v užší i širší rodině.

³⁴ ŠULOVÁ, L. *Partnerské vztahy, manželství a rodičovství*. In: Sborník kongresu Pardubice 2007 [online]. 2007[cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008020102>

³⁵ DUNOVSKÝ, J. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1999, s. 93. ISBN 80-7169-254-9.

³⁶ Tamtéž

Emocionální funkce

Žádná jiná instituce nedokáže vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty. Lze však sledovat transformaci úrovně a kvality, v jaké se rodina s požadavky této funkce vypořádává. Od 90. let minulého století lze u nás v důsledku všech změn pozorovat, že přibývá rodin, které tuto funkci plní jen s velkými obtížemi, resp. neplní téměř vůbec. Narůstá počet dětí citově deprimovaných, nebo i týraných.

„Emocionální funkce rodiny není vázaná na věk členů rodiny. Potřeba zázemí, bezvýhradného přijímání, podpory a pomoci, potřeba klidu a uvolnění, potřeba sdílení zážitků, společné historie, společných rituálů, potřeba známosti, důvěrnosti, potřeba společných perspektiv a plánů, potřeba vztažnosti sebe k něčemu trvalému, jistému, nerecipročnímu, je nutná pro všechny věkové kategorie. To vše rodina poskytuje.“³⁷

3.3 Struktura rodiny

Psychologický slovník rozlišuje rodinu **nukleární**, která zahrnuje pouze otce, matku a děti a rodinu **širší**. Součástí širší rodiny je i další příbuzenstvo (prarodiče, strýcové, tety, bratřenci, sestřenice apod.)³⁸

Rozlišit rodinu můžeme i podle počtu generací žijících pohromadě - stanovuje pojem rodina **základní**, tj. složená z otce, matky a dětí, a rodina **rozšířená**, zahrnující kromě toho i prarodiče, strýce, tety a další příbuzné. Z jiného hlediska mluvíme o rodině **úplné**, ve které žijí oba rodiče a nejméně jedno dítě, a **neúplnou**, v níž chybí některý z rodičů.

³⁷ ŠULOVÁ, L. *Partnerské vztahy, manželství a rodičovství*. In: Sborník kongresu Pardubice 2007 [online]. 2007[cit. 2012-06-06]. Dostupné z: <http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cislocclanku=2008020102>

³⁸ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000, s. 426. ISBN 807178303X.

4 Preventivně výchovné programy v České republice

Preventivně výchovné programy v České republice zajišťují především ministerstva. Problematiku, kterou se ve své práci zabývám, mají na starosti převážně: Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra. Každé z nich vytváří na rok, či delší časové období, vlastní akční plán prevence a tím se po celou dobu řídí. Každé ministerstvo se zaměřuje na jinou problematiku, podle toho, která spadá pod jeho působnost. V některých případech se ovšem problematika střetává napříč resorty. Například prevencí kriminality se zabývá jak Ministerstvo vnitra, tak Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy.

4.1 Preventivní programy Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy

Prevenci v střediscích výchovné péče, která jsou pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) upravuje tento zákon: **Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních**. Ve školních zařízeních se řídí **Metodickým pokynem k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a student ve školách a školských zařízeních**

Prevenci rizikového chování u žáků jsou v dokumentech MŠMT³⁹ děleny na dvě části. Předcházení rizikovým jevům chování a rozpoznání a včasná intervence. V prvním případě se jedná o tyto jevy:

- záškoláctví
- šikana, násilí
- divácké násilí
- kriminalita, delikvence, vandalismus
- závislost na politickém a náboženském extremismu
- rasismus, xenofobie
- užívání návykových látek (tabák, alkohol, omamné a psychotropní látky – dále jen „UNL“)
- onemocnění HIV/AIDS a dalšími nemocemi šířícími se krevní cestou

³⁹ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012*. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Strategie a koncepce [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

- poruchy příjmu potravy
- netolismus (virtuální drogy)
- patologické hráčství (gambling).

A ve druhém případě tyto:

- domácí násilí
- týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání
- ohrožování výchovy mládeže
- poruchy příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

Opatření MŠMT realizuje prostřednictvím svých aktivit a to pomocí dotací, podpory vzdělávacích aktivit a metodickou a koordinační činností.

Největší úkol, který chce ministerstvo v následujících letech splnit, je zajistit odpovídající podmínky pro práci školních metodiků prevence. Dosud se to nedaří z důvodu podceňování preventivní práce na všech úrovních státní správy a samosprávy. Stejně tak jsou metodici prevence nedoceňováni až přezíráni některými kraji a obcemi. Toto je limitujícím faktorem z hlediska úspěšnosti prevence ve školách.⁴⁰

Projekt: Ministerstvo každý rok vybírá programy, které bude podporovat dotací. Např. v roce 2012 byl jako jeden z projektů vybrán návrh Pedagogicko-psychologické poradny Královehradeckého Kraje s názvem „Implementace programu podpory zdraví a prevence kouření do škol“. Byla mu přidělena dotace ve výši 38 380 korun.⁴¹

4.2 Preventivní programy Ministerstva práce a sociálních věcí

Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen MPSV) se ve věci prevence angažuje převážně na její terciální úrovni. Tedy snaží se napravit, co se nepovedlo odvrátit v primární a sekundární prevenci. MPSV působí velkou měrou na poli protidrogové politiky.

V dnešní době je velký počet osob, ať už dětí nebo dospělých, kteří s drogami experimentují, užívají je nebo jsou na nich již přímo závislí. Tento problém pak následně

⁴⁰ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012.* In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Strategie a koncepce [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>

⁴¹ *Dotacíní program pro oblast prevence: ROK 2012.* In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Přehled schválených projektů 2012 [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/dotacni-program-pro-oblast-prevence-na-obdobi-2010-2012-rok-1>

ovlivňuje nejen je, ale v našem případě u dětí pak rodinu a oběti jejich trestné činnosti, která se v mnoha případech k užívání drog přímo váže. Užívání drog představuje vážné riziko změn základních životních hodnot, oslabování volných stránek osobnosti, narušování interpersonálních vztahů, krizové situace v mnoha rodinách, které mohou vést k jejich ohrožení až rozpadu. To vše pak představuje rizika ohrožení zdravého fungování a vývoje jedince a společnosti.⁴²

Protidrogová politika pod MPSV je řešena systémem poskytování sociálních služeb, které jsou zaměřeny na řešení sociálních problémů souvisejících s užíváním drog. MPSV se v těchto případech obrací na poskytovatele nestátního neziskového sektoru, se kterým na protidrogové prevenci spolupracuje. Nestátní neziskové organizace spolu se státními organizacemi potom vytváří komplex sociálních služeb.⁴³

Hlavním cílem těchto organizací je sociální znovuzacheňování uživatelů drog do společnosti, tedy plnohodnotné zapojení závislých do podmínek běžného života, kde jsou brány na zřetel nejenom potřeby společnosti, tj. abstinence od užívání ilegálních drog, nepáchání trestné činnosti, snížení potencionálních zdravotních rizik s užíváním drog spojených apod., ale i potřeby klienta, který si především přeje žít spokojený a plnohodnotný život. Proto je v terciální prevenci kladen velký důraz na optimalizaci a stabilizaci životního stylu uživatelů drog.⁴⁴

Projekt: Informační portál a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením

V minulých letech byl spuštěn internetový Informační portál a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením. Informační portál je zaměřený na zprostředkování informací o všech subjektech působících v oblasti sociálních služeb pro osoby ohrožené sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu. Dále osob, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Na těchto stránkách je možné dohledat potřebnou službu v místě bydliště. Nabídka je celorepubliková a obsahuje všechny sociální služby od intervenčních

⁴² *Následná péče v protidrogové prevenci*. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí: Sociální služby [online]. 2005 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/1071>

⁴³ Tamtéž

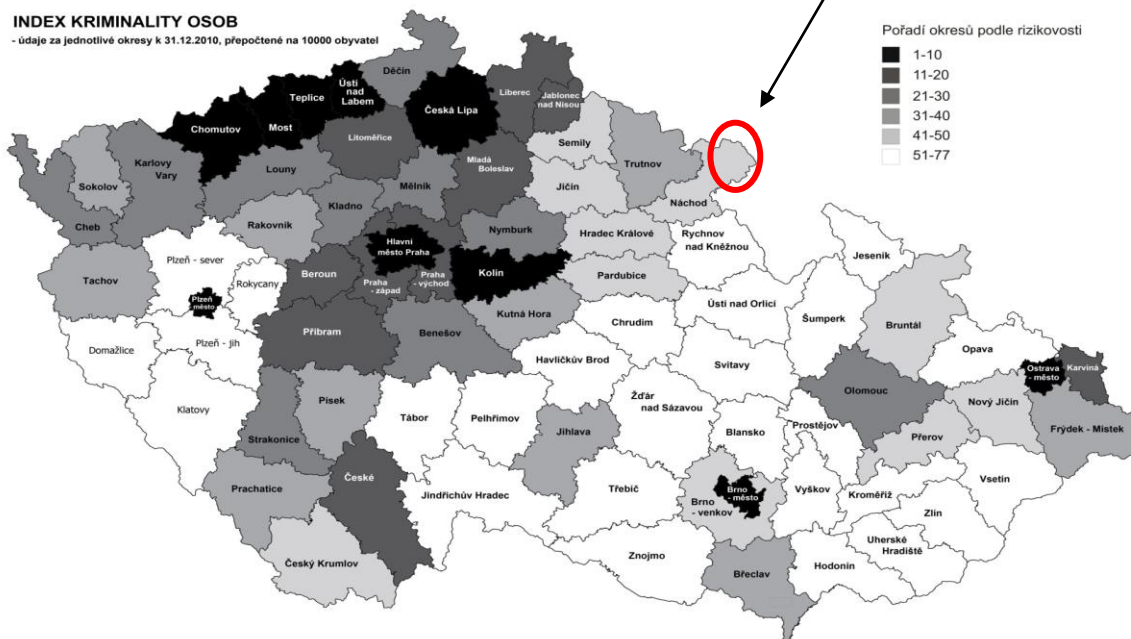
⁴⁴ Tamtéž

center, přes terénní programy až po telefonickou krizovou intervenci. Webový odkaz je www.sluzbyprevence.mpsv.cz.⁴⁵

4.3 Preventivní programy Ministerstva vnitra České republiky

Obrázek č. 1 kriminalita v ČR podle okresů

region Broumovsko

Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky: Programy prevence kriminality. In: *Zhodnocení rizikivosti území ČR* [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/programyprevencekriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

„Prevence kriminality je definována jako ofenzivní strategie boje s trestnou činností.“⁴⁶

Podle záznamů ministerstva vnitra se „*děti do 18 let podílejí v porovnání se všemi pachateli na páchání trestné činnosti v 7 %*“.⁴⁷ Prevence kriminality pod záštitou ministerstva vychází nejen ze zkušenosti domácí, ale i zahraniční. Hlavní skupina, na kterou je tato strategie zaměřena je mládež ohrožená sociálně patologickými jevy nebo osoby, které již mají kriminální zkušenost. Důraz je kladen na eliminaci kriminálně

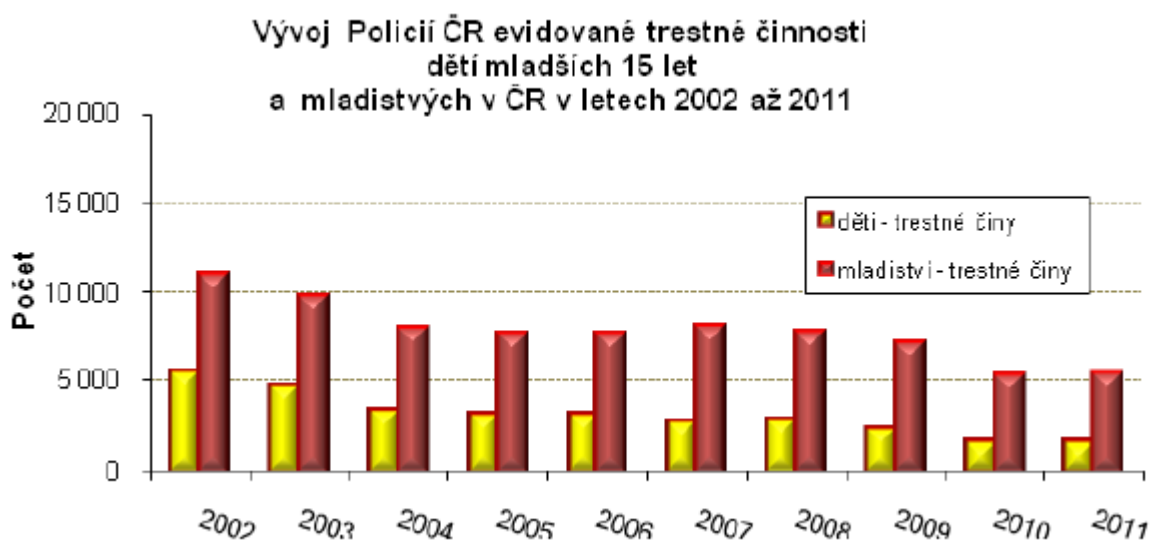
⁴⁵ *Sociální služby: Informační portál a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením*. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2007 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/3979>

⁴⁶ *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011*. In: Ministerstvo vnitra České republiky: Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>

⁴⁷ Tamtéž

patologických jevů, omezování příležitostí k páčání trestné činnosti a v neposlední řadě se zaměřuje na snižování již probíhající majetkové a násilné kriminality. Tento systém prevence kriminality je ministerstvem členěn do tří skupin, které za ní zodpovídají: úroveň republiková, krajská a městská. Při realizaci prevence na úrovni krajské a městské má velkou úlohu policie ČR a obecní policie. Policie má přehled o situaci v krajích a městech, je proto důležitým článkem ve vytváření koncepce prevence kriminality. Policie ČR asistuje při zpracování analýz trestné činnosti a při formulování návrhů na řešení identifikovaných problémů na místní úrovni. Stanovuje priority, na které je potřeba se v dané oblasti zaměřit. Policii ČR je nápomocna obecní policie, která je také jedním z orgánů zabezpečujících veřejný pořádek. V městech je právě obecní policie hlavním nositelem preventivních opatření.⁴⁸

Ze statistik ministerstva vnitra vyplývá, že kriminalita dětí a mládeže se každým rokem snižuje.

Zdroj: Ministerstvo vnitra České republiky. In: *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2011* [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2011.aspx>

V roce 2011 spáchalo trestný čin 1568 dětí a 4038 mladistvých. Tito pachatelé se nejčastěji dopouštějí krádeží a krádeží vloupáním. Dalším častým jevem u této kategorie pachatelů jsou přestupky typu vandalismus, držení či nedovolená výroba omamných látek.

⁴⁸ *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011*. In: Ministerstvo vnitra České republiky: *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011* [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>

V posledních letech se u mladistvých rozšiřuje trestná činnost páchaná prostřednictvím internetu. Obvykle jde o porušování autorských práv a přechovávání pornografie. Dostáváme se však i do oblasti kyberšikany, omezování práv a svobod osob a podněcování k nenávisti vůči skupinám.⁴⁹

Cílové skupiny prevence kriminality jsou:⁵⁰

- **pachatelé** – mládež, mladí dospělí, recidivisté, pachatelé se základním vzděláním, vyučení a pachatelé bez jakékoliv kvalifikace
- **oběti** - dětské oběti především mravnostní, násilné a majetkové trestné činnosti a dětské oběti šikany, oběti násilné trestné činnosti, včetně domácího násilí
- **rizikovní jedinci v postavení potenciálních pachatelů nebo obětí** - predelikventní děti a mládež, rodiny dětí s poruchami chování, sociálně vyloučení jedinci a skupiny

Projekt „Já chci domů“

Jedná se o dokumentární cyklus, ve kterém se setkáváme s osudem mladíka Jakuba. Filmové příběhy jsou o mladistvých delikventech, kteří končí ve výchovných ústavech i ve vězeních. Názorně ukazuje, čím vším musejí projít a jak těžký je návrat zpět do normálního života. Film chce zvýraznit okamžiky, které rozhodují o jejich dalším osudu, aby si každý mladý člověk uvědomil, co ho v takovém případě čeká a nebral své prohřešky na lehkou váhu.

Cílem projektu je zvýšení právního vědomí, převzetí odpovědnosti za své chování, přiblížení možných postihů za protiprávní konání v rámci zákonných možností u cílové skupiny mladistvých a nezletilých.⁵¹

⁴⁹Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2011. In: Ministerstvo vnitra České republiky: Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2011 [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2011.aspx>

⁵⁰ Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011. In: Ministerstvo vnitra České republiky: Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>

⁵⁰ Tamtéž

⁵¹ Já chci domů. Policie České republiky: Projekty [online]. © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/sprava-hl-m-prahy-akce-a-projekty-projekty-ja-chci-domu.aspx>

5 Organizace preventivně výchovných činností na Broumovsku

Broumovsko, neboli Broumovský výběžek je poměrně malá oblast u polských hranic. Rozkládá se na ploše necelých 400 km², území je kopcovitého charakteru a z části patří do Chráněné krajinné oblasti. V tomto regionu je evidováno kolem 35 000 obyvatel. Najdeme zde pouze několik větších měst, do kterých se soustředí organizace, které poskytují preventivně-výchovné programy pro děti a mládež. Mezi tyto města řadím Broumov, Polici nad Metují a Hronov. Dále je tvořeno obcemi, ve kterých jen zřídka nacházíme alespoň základní školu.

Obrázek č. 2 mapa regionu Broumovska

Zdroj: *Interaktivní mapa Broumovského regionu* [online]. 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://mapa.broumovsko.cz/>

V této kapitole se zaměřím na preventivní programy všech školských zařízení: Základních škol, kterých je v regionu 12 a středních škol, kterých je celkem 5. Tato školská zařízení a spousta jiných jsou finančně podporována Krajským úřadem a městy, která mají na preventivní činnosti svůj podíl a řadí ji do svých strategií.

Další zařízení, která v této kapitole popíši, jsou: Dům dětí a mládeže, občanská sdružení na příkladu Rodinného centra a Středisko výchovné péče.

Kromě těchto organizací zajišťuje preventivně výchovné programy také Policie ČR a městská policie.

Údaje o existenci služeb jsem čerpala z informačních portálů měst nebo kraje a katalogů sociálních služeb. Poté jsem se s vybranými organizacemi blíže seznámila pomocí dokumentace, či osobního setkání s představiteli institucí.

5.1 Preventivně výchovné programy Krajského úřadu a městských úřadů

Jak Krajský tak městské úřady podporují preventivně výchovné programy převážně finančně. Některá města zřizují vlastní instituce či projekty, které fungují pod jejich záštitou.

- **Krajský úřad**

Prevence sociálně patologických jevů je zahrnuta strategii rozvoje Královéhradeckého kraje. Kraj uděluje granty pro oblast aktivního využívání volného času občanů, zejména dětí a mládeže, ale i dospělých. Podporují pestrou škálu programů, které tvoří významnou složku prevence sociálně patologických jevů. Finance poskytuje specializovaným profesionálním zařízením, jako jsou střediska volného času (DDM), nestátním neziskovým organizacím a dalším zájmovým sdružením a spolkům.

Cílem kraje v následujících letech je posílení využití škol jako subjektů prevence sociálně patologických jevů. Chce toho dosáhnout pomocí vzdělávání výchovných poradců škol.⁵²

- **Městský úřad Broumov**

Broumov je jediné město, kde úřad zřídil vlastní projekt prevence kriminality nazvaný Preventivně výchovná skupina „**pevnost**“.⁵³ Tento projekt byl stanoven na roky 2006-2011 a po úspěšném chodu i nadále pokračuje. Projekt byl sestaven pro děti, které netráví svůj volný čas žádným smysluplným způsobem a jen se poflakují po parcích a ulicích. Postupně byly tyto děti vytipovány a oslovovány. Skupina je primárně určena pro děti ve věku 9-13 let. Cílem projektu je usilování o sociální začlenění a pozitivní změnu v životním stylu těchto dětí. Poskytovat odbornou pomoc, podporu a předcházet jejich sociálnímu vyloučení. Aktivity skupiny jsou různorodé. Mezi své hlavní činnosti řadí: individuální práce s klientem, skupinová práce s klienty, práce s rodinou, outdoorové aktivity a

⁵² *Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006-2015*. In: Královéhradecký kraj: *Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006-2015* [online]. © 2008 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/SRK_2006-2015_31_1_07.pdf

⁵³ *Zpráva o činnosti 2006-2011: Preventivně výchovná skupina pevnost*. Broumov, 2011.

spolupráce s institucemi (zejména s OSPOD). Pracovníci skupiny jsou etoped, pedagog, psycholog a pracovník zajišťující outdoorové aktivity (lezení).

V loňském roce Městský úřad zřídil projekt „Centrum pro rodinu“. Tomuto projektu se budu, jako nejnovější službě, věnovat samostatně níže.

Další aktivity v prevenci probíhají formou finanční pomoci občanským sdružením, spolkům a dalším volnočasovým programům.

- **Městský úřad Hronov**

Městský úřad Hronov má ve své strategii rozvoje města prevenci pouze okrajově. Programy prevence sociálně patologických jevů podporuje pouze finančně. A to především v oblasti aktivního využívání volného času dětí a mládeže. Přispívá Domu dětí a mládeže Domino, zájmovým sdružením a spolkům jako AFK Hronov – fotbalový klub, TJ Hronov, Divadelní soubor Jiráskova divadla, Skauti – oddíl včel a světlušek a dalším.⁵⁴

Při řešení dalších aktivit prevence pro děti a mládež se Hronov odkazuje na organizace ve městě Náchod, které je vzdálené necelých deset kilometrů. I když se tato vzdálenost zdá nepatrná, může být její překonávání nepraktické a pro někoho neúnosné.

- **Městský úřad Police nad Metují**

Městský úřad v Polici nad Metují se na prevenci sociálně patologických jevů podílí opět formou finanční podpory sdružením a spolkům.⁵⁵ V tomto městě se nachází Středisko výchovné péče Varianta, které obstarává zbytek preventivně výchovné činnosti. O tomto středisku budu psát podrobněji v následující kapitole.

5.2 Základní školy

Na Broumovsku je velké množství základních škol, některé se na prevenci zaměřují více, jiné (ty menší) v slabší míře. Mezi personál na školách, který zajišťuje činnost preventivně výchovných programů, patří výchovný poradce, školní metodik prevence a školní psycholog.

⁵⁴ *Strategie rozvoje města Hronov 2008-2013*. In: Město Hronov: Strategie rozvoje města Hronov 2008-2013 [online]. 2008 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.mestohronov.cz/strategie-rozvoje-mesta/clanek/strategie-rozvoje-mesta-hronova-2008-2013>

⁵⁵ *Závěrečná zpráva z hospodaření 2011*. In: Město Police nad Metují: Závěrečná zpráva z hospodaření 2011 [online]. 2008 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.meu-police.cz/images/stories/soubory/uredni_deska/2012/fso/zprava_prezkum_hospodareni2011.pdf

Mezi hlavní odvětví prevence, na kterou se školy zaměřují, jsou primární prevence rizikového chování a prevenci školní neúspěšnosti. Škola se snaží zajistit odbornou podporu při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním. Průběžně a dlouhodobě podporují žáky s výchovnými či výukovými obtížemi.

Základní školy spolupracují s různými organizacemi, důležitou z nich je úřad práce, který prostřednictvím svých pracovníků poskytuje poradenství k volbě povolání.

Děti již na základní škole experimentují s různými druhy návykových látek, to řeší protidrogová prevence, která se snaží zabránit vzniku tohoto rizikového chování. Dále provádí za souhlasu rodičů, či zákonného zástupce sexuální osvětu.

Tyto preventivně výchovné programy nacházíme ve větších školách, jako jsou Základní škola Hradební Broumov, Masarykova základní škola Broumov, Základní škola Police nad Metují, Základní škola Hronov a Základní škola Teplice nad Metují.

V okolních obcích mají primární prevenci na starosti třídní učitelé. Ve většině případech je součástí výuky předmětů. Mezi tyto školy patří ZŠ Machov, ZŠ Velké Poříčí, ZŠ Meziměstí, ZŠ Suchý důl, ZŠ Vernéřovice, ZŠ Martínkovice a ZŠ Žďárky. Většina výše uvedených škol spolupracuje se Střediskem výchovné péče Varianta Police nad Metují (dále jen SVP Varianta), která zde provádí další prevenci rizikového chování, nebo přichází k již existujícímu případu jeho výskytu.

5.3 Střední školy

Na rozdíl od základních škol je středních škol na Broumovsku malý počet, celkem pět. Každá má však svůj vlastní plán preventivně výchovné činnosti, podle kterého se řídí.

5.3.1 Gymnázium Broumov

Gymnázium v Broumově se řídí **Minimálním preventivním programem**.⁵⁶ „*Ten je zaměřen na aktivní podporu zdravého životního stylu studentů, na osvojení pozitivního sociálního chování, na smysluplné využití volného času s cílem vytvořit a upevnit ve studentech touhu zdravě se rozvíjet, dodržovat společenské normy a být odpovědný za sebe a své jednání.*“

⁵⁶ *Minimální preventivní program Gymnázium Broumov.* In: Gymnázium Broumov: Minimální preventivní program Gymnázium Broumov [online]. ©2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/cs/upload/minprepro0910.pdf>

Minimální preventivní program (dále jen MPP) vychází ze zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů. Dále se řídí metodickými pokyny a vyhláškami Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Primární prevence v této škole je zaměřena na předcházení rizikovým jevům a rozpoznání a zajištění včasné intervence. Mezi problémy, kterým by se mělo díky MPP předcházet řadí:⁵⁷

- užívání návykových látek
- záškoláctví
- šikana
- rasismus a xenofobie
- vandalismus
- kriminalita a delikvence
- závislost na politickém a náboženském extremismu
- netolismus
- gamblerství

MPP má zároveň rozpoznat tyto projevy a zajistit jejich včasnou intervenci:

- domácí násilí
- týraní a zneužívání dětí
- ohrožování mravní výchovy mládeže
- poruchy příjmu potravy

Gymnázium uvádí body MPP do praxe mnoha způsoby. Nejčastější formou je začleňování problematiky prevence sociálně patologických jevů do jednotlivých vyučovaných předmětů. Nedílnou součástí jsou besedy na různá témata a videodokumenty. Mají zajištěnou spolupráci s Policií ČR a městskou policií, jak jsem zmiňovala v předchozím textu, jako každá ze škol v okolí spolupracují s SVP Varianta Police nad Metují, dále mají zajištěnu pomoc ze strany PPP Náchod a kooperují s nadací Člověk v tísní, církvemi, DDM Ulita Broumov a s městským úřadem Broumov.

⁵⁷ *Minimální preventivní program Gymnázium Broumov.* In: Gymnázium Broumov: Minimální preventivní program Gymnázium Broumov [online]. ©2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/cs/upload/minprepro0910.pdf>

Jednotlivé projekty a tradiční akce:⁵⁸

- seznamovací pobyty prvních ročníků
- oživená historie Broumova
- normální je nekouřit
- sexuální výchova pro náctileté
- hudební festival - Gymplfest
- amatérské divadlo
- náboženství a současný svět
- škola podporující zdraví – Gymnázium patří do sítě škol projektu Státního zdravotního ústavu s názvem "Škola podporující zdraví".
- posilovna
- sportovní utkání v rámci okresu i města
- Digináves ČT
- prodej stužek v rámci boje proti HIV
- spolupráce s Domem světla

Tyto akce v rámci vlastní iniciativy školy zajišťuje metodik prevence a jeho tzv. preventivní tým, který se skládá ze tří členů a Poradní sbor metodika prevence, což jsou zástupci SVP Varianta, třídní učitelé, zástupci studentů vyššího a nižšího gymnázia.

Příklady akcí pořádaných Gymnáziem Broumov⁵⁹

- **seznamovací pobyt nových žáků**

V termínu 2. 9. a 3. 9. 2010 proběhl seznamovací víkend tříd primy a prvního ročníku. Akci připravila metodička prevence spolu s třídními učiteli těchto ročníků. Tato akce proběhla na Janovičkách (vesnice nedaleko Broumova) v prostorách místního dětského tábora, které majitelé pro tento účel škole pronajali. Pobyt velmi výrazně pomáhá k vzájemnému poznání dětí, které se staly novými studenty školy. Při hrách jsou podchyceny problémové děti a je vykonána podstatná část práce při prevenci sociálně-patologických jevů. Akce je velmi kladně hodnocena dětmi i rodiči. (Příloha č. 1)

⁵⁸ *Minimální preventivní program Gymnázium Broumov.* In: Gymnázium Broumov: Minimální preventivní program Gymnázium Broumov [online]. ©2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/cs/upload/minprepro0910.pdf>

⁵⁹ *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010 – 2011.* In: Gymnázium Broumov: Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010 – 2011 [online]. ©2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/upload/1011vzgb.pdf>

- **Gymplfest**

Gymplfest, jak již název naznačuje, je malý hudební festival pořádaný Gymnáziem Broumov. Na plánování a pozdější organizaci se podílí studenti. Účinkujícími na tomto festivalu jsou kapely různých hudebních žánrů složené ze studentů gymnázia. Program je poté doplněn o další místní skupiny. Místem, kde se každoročně v květnu schází milovníci hudby je místní dětské hřiště, které disponuje podiem. Akce není určena pouze pro gymnazisty, ale může ji navštívit nejširší veřejnost. (Příloha. č. 2)

5.3.2 Střední průmyslová škola, Hronov

Stejně jako Gymnázium Broumov i Střední průmyslová škola v Hronově se řídí **Minimálním preventivním programem** rizikových jevů. Tato škola to ovšem pojala jiným způsobem. Zatímco gymnázium uvádí prevenci do praxe různými akcemi, SPŠ Hronov nabízí svým studentům osvětu v rámci přednášek a seminářů, které jsou rozvrženy do celého školního roku. Protidrogovou prevenci provádí nejprve formou ankety na téma „drogy a já“ a poté následuje přednáška „Drogy“. Jako na ostatních školách zde uskutečňují sexuální osvětu při besedě „Bezpečný sex“ a s tím i spojenou prevenci proti AIDS.

Další z přednášek na této škole je na téma „Sekty a extrémní skupiny“ po níž následují průběžné besedy se žáky o extrémismu.

SPŠ Hronov navazuje spolupráci se státními orgány. Pořádají besedy s pracovníky Úřadu práce, jakožto zástupci trhu práce. Také si zvou na besedu o problémech s mládeží Policii Náchod.

Tyto aktivity probíhají celoročně, ale ve většině případů jsou jednorázové. Škola pro své studenty zřídila schránku důvěry, do které mohou vkládat vzkazy. Schránky má na starosti školní poradce. Kromě školního poradce zaměstnává škola preventistu rizikových jevů, kterému jsou nápomocni členové komise, skládající se z vybraných učitelů a školního poradce.⁶⁰

⁶⁰ *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010/2011*. In: Střední průmyslová škola Hronov: Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010/2011 [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.spshronov.cz/zipy/vyrocnizprava.pdf>

5.3.3 Střední škola hotelnictví a podnikání SČMSD, Hronov, s.r.o.

V této škole se specializuje na oblast prevence sociálně patologických jevů výchovný poradce. Tato škola se neřídí minimálním preventivním programem, jak tomu bylo v předchozích školách, ale spolupracuje na projektu ŠIK CZ.

„ŠIK CZ je školní informační kanál neboli prevence v obraze. Primárně je určen k podpoře prevence sociálně patologických jevů. Tento moderní styl otevírá nový způsob komunikace s dnešní moderní generací formou ozvučených video spotů. Učí děti zodpovědnosti za své jednání! ŠIK zasahuje i tam, kde nefungují letáky!“⁶¹

Cíle preventivních video spotů spočívají ve stejných tématech jako u předchozích škol pouze inovativním způsobem. Můžeme zde tedy zařadit:⁶²

- propagování zdravého životního stylu, fair-play, toleranci vůči druhým lidem
- propagování aktivního způsobu trávení volného času
- vedení mladých lidí k odpovědnosti za sebe, své zdraví a svá rozhodnutí, ale i k odpovědnosti za zdraví a bezpečí svých blízkých
- realizování specifické prevence konkrétního rizikového chování dětí a mládeže - všechny druhy závislostí, kriminalita, šikana, pohlavně přenášené nemoci atd.
- cílem je také depistáž jedinců ohrožených různými druhy rizikového chování - jedinců ohrožených sexuálním zneužíváním, mentální anorexií či bulimií, domácím násilím apod.

Tyto videospoty jsou zaměřeny přímo na věkovou skupinu, která navštěvuje tuto střední školu. Autoři tohoto projektu je dělí na prevenci specifickou, která podává jasné, výstižné a pravdivé informace o patologických jevech. Například alkohol, drogy, pohlavně přenášené choroby a podobně. Na druhé straně prevence nespécifická, která je druhým článkem video spotů, seznamuje studenty s jejich právy a povinnostmi, různými organizacemi, na které se mohou obrátit v případech náročných životních situací atd.

5.3.4 Střední škola propagační tvorby a polygrafie, Velké Poříčí

Škola má svého metodika prevence, který spolupracuje s výchovným poradcem a to v následujících případech:⁶³

⁶¹ Šik CZ. Střední škola hotelnictví a podnikání SČMSD Hronov [online]. 2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://info.hshronov.cz/index.php/home-aktuality/pracoviste-hronov/137-sik-cz>

⁶² Projekt ŠIK. ŠIK CZ: informace v kostce [online]. 2012 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.sikcz.cz/prevence.php>

- prevence školní neúspěšnosti
- primární prevence sociálně patologických jevů
- kariérové poradenství
- podpora při integraci a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, včetně žáků z jiného kulturního prostředí a žáků se sociálním znevýhodněním
- péče o vzdělávání nadaných a mimořádně nadaných žáků
- průběžná a dlouhodobá péče o žáky s neprospěchem

Pokud problém studenta přesahuje možnosti školy, metodik prevence se obrací na SVP s žádostí o pomoc. Tato organizace napomáhá všem účastníkům prevence na této škole. V rámci školy je zřízena výchovná komise.

Výchovná komise zasedá na návrh třídních učitelů nebo výchovného poradce a zabývá se zejména řešením negativních jevů ve výchově žáků. Členové komise jsou třídní učitelé, výchovný poradce a ostatní zainteresovaní učitelé teorie a praxe.

5.3.5 Střední škola hotelnictví a společného stravování, Teplice nad Metují

Střední škola v Teplicích nad Metují se řídí minimálním preventivním programem /MPP/, který je vytvářen pro jednotlivé školní roky metodikem prevence v součinnosti s třídními učiteli. Ve školním roce 2011/2012 metodik vypracoval plán, který se zaměřil kromě prevence rizikového chování obecně také na prevenci šikany a v dnešní době čím dál více rozšířené kyberšikany. Poradenskou pomoc a preventivní výchovné programy zajišťovalo Středisko výchovné péče Varianta (Police nad Metují), Policie ČR a další organizace. Varianta také pomáhala při organizaci adaptačního programu pro žáky 1. ročníku, který jim má usnadnit přechod ze základní na střední školu.⁶⁴

Všechny tyto školy zapojují do činnosti preventivně výchovných programů i rodiče žáků. Rodina dítěte je základním článkem výchovy, ze kterého dítě přichází. Proto je ani škola neopomíjí.

⁶³ *Výchovně vzdělávací plán pro školní rok 2011 - 2012*. Střední škola propagační tvorby a polygrafie Velké Poříčí: Dokumenty školy [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.ssptp.cz/index3800.htm>

⁶⁴ *Výroční zpráva o činnosti školy ve školním roce 2010/2011*. In: Střední škola hotelnictví a společného stravování Teplice nad Metují: Výroční zpráva o činnosti školy ve školním roce 2010/2011 [online]. ©2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.sshssteplicenm.cz/upload/dokumenty/vz_2011_20121.pdf

Školy se snaží vzdělávat své pedagogické pracovníky ve věcech prevence. Právě oni by měli být schopni odhalit počínající patologické jevy ve svých třídách, až poté přichází výchovní poradci a další odborníci. Ti mají za úkol rozšiřovat vědomosti o projevech negativních jevů právě těchto pedagogů.

5.4 Dům dětí a mládeže

Domy dětí a mládeže vykonávají činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání podle zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

DDM je typem střediska volného času, které uskutečňuje svoji činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání. Posláním domu dětí a mládeže je především uskutečňování zájmového vzdělávání ve stanovených oblastech činností. Nabízí zájmové volnočasové aktivity pro děti, mládež a dospělé a přispívá tak k aktivnímu a smysluplnému trávení volného času. Zároveň plní funkci primární prevence sociálně patologických jevů.

Největší část činností je určena dětem a mládeži. Ovšem není určena pouze jim. Zájmových aktivit se mohou účastnit děti, žáci, studenti, pedagogičtí pracovníci a další osoby (rodiče s dětmi, kolektivy, senioři apod.)

Činnost, kterou DDM vykonávají, můžeme rozdělit do následujících kategorií:

- pravidelná výchovná, vzdělávací a zájmová činnost
 - kroužky, kluby, pravidelně se opakující schůzky
- příležitostná výchovná, vzdělávací, zájmová a tematická rekreační činnost
 - jednorázové a cyklické akce s různým zaměřením pro různé skupiny
- táborová činnost
 - pobytové akce
- osvětová činnost
 - vzdělávání včetně shromažďování a poskytování informací
- individuální práce
 - zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů⁶⁵

⁶⁵ *Výroční zpráva o činnosti za školní rok 2010-2011.* In: DDM Ulita Broumov: Výroční zpráva o činnosti za školní rok 2010-2011 [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.ulita.org/Onas/VyrZprava/vyrocnizprava10_11.pdf

V těchto bodech můžeme shrnout základní činnosti DDM, v některých se mohou lišit, některé postrádat, nebo naopak poskytovat něco navíc. Například DDM Ulita Broumov zahrnuje do svých činností také otevřenou nabídku spontánních činností, kam řadí volně přístupná hřiště, klubovny, skatepark atd. Další DDM na Broumovsku jsou DDM Domino Hronov a DDM Stonožka Police nad Metují. Jak jsem zjistila, na Broumovsku se nacházejí pouze tyto tři.

5.5 Centrum pro rodinu

V Broumově v loňském roce vznikl nový projekt, který podporuje zdravý životní styl dětí, mládeže a zapojuje do procesu i jejich rodiče. Projekt se uskutečnil pod záštitou města Broumov, které zadalo zakázku občanskému sdružení Romodrom. Romodrom byl vybrán v návaznosti na terénní služby, které již řadu let místním obyvatelům poskytuje. „*Městu Broumov se podařilo finanční prostředky získat z Evropského sociálního fondu prostřednictvím Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost a státního rozpočtu ČR na realizaci projektu "Rozvoj sociálních služeb pro město Broumov".*⁶⁶ (Příloha. č. 3)

Cílovou skupinou jsou celé rodiny ze sociálně vyloučených lokalit, nebo tímto vyloučením ohrožené. Sociální vyloučená předpokládá prvky, které vytvářejí překážky v přístupu na trh u dospělých, ke vzdělání a k motivaci ke zdravému životnímu stylu.

Hlavními znaky sociálního vyloučení popisují pracovníci Romodromu⁶⁷ na základě svých zkušeností z terénní práce v Broumově jako- nízké nebo žádné formální vzdělání, vysoká nezaměstnanost, demotivace ke vzdělávání, patologické trávení volného času dětí. Děti a mladiství mají sklon k různým patologickým jevům, jako jsou drogové závislosti, závislosti na alkoholu, kriminalita, vandalismus, násilí, záškoláctví a také problémy v soužití s majoritní populací.

Jádrem projektu⁶⁸ jsou sociálně aktivační služby pro rodiny s dětmi a odborné poradenství. Služby jsou poskytovány terénními pracovníky, kteří dochází přímo ke klientům a zároveň jsou poskytovány ambulantní formou, jako kluby.

V těchto zařízeních klubového charakteru odborní pracovníci poskytují služby výchovně vzdělávací a zajišťují podmínky pro přijatelné volnočasové aktivity. Ideou

⁶⁶ *Centrum pro rodinu v Broumově*. Město Broumov [online]. © 2012 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz/soc/pss-2012-01.html>

⁶⁷ *Projekt Centrum pro rodinu*. ROMODROM. Hradec Králové, 2011. vnitřní dokument. nepublikováno.

⁶⁸ Tamtéž

zařízení je zapojit do těchto aktivit komplexně celé rodiny. Ke zvýšení efektu poskytnuté služby je navázána spolupráce s Úřadem práce, Základními školami, Mateřskými školami, Městským úřadem, Domem dětí a mládeže Ulita a občanským sdružením Začít spolu.

Pro děti a mládež ze sociálně vyloučených lokalit nabízí Centrum pro rodinu dvě ambulantní řešení volnočasových aktivit. Zajišťují **Rodičovské centrum**, **Klubu pro mládež** a jako třetí složku zde nalezneme **poradnu**.⁶⁹

5.5.1 Rodičovské centrum

Centrum poskytuje především služby, které jsou prospěšné pro dítě, pro rodiče a pro rodinu jako celek. Projekt pomáhá a podporuje rodiče s malými dětmi ve věku od 3 měsíců do 4 let věku v oblasti sociální, personální (osobnostní), občanské aj. Centrum pořádá pravidelné schůzky klubového charakteru rodičů s malými dětmi, které jsou naplněny činnostmi, která rozvíjí osobnosti rodičů a dětí a jejich vzájemné vztahy navzájem a s okolím. Prostředkem tohoto rozvoje jsou především činnosti realizované společně rodič a dítě (dětí) a ostatní rodiče s dětmi. Aktivity jsou různorodé od pohybových, přes výtvarné, hudební až po pracovní. (Příklad týdenního rozvrhu viz příloha č. 4)

5.5.2 Klub pro mládež

Zatímco rodičovské centrum bylo určeno pro nejmladší děti, do klubu pro mládež přicházejí lidé ve věku od 15 do 26 let. Jsou tu pro ně připravené nejrůznější aktivity, které si blíže představíme:

- příprava do školy:

Tato aktivita zajišťuje podmínky a poskytuje podporu pro přiměřené vzdělávání dětí a je rozdělena do dvou činností:

Činnost 1: domácí úkoly, příprava do školy, komunikace se školou, komunikace s terénním pracovníkem ve škole

Činnost 2: práce zaměřená směrem k získání zaměstnání. Komunikace s úřadem práce, sledování nabídek na trhu práce, pomoc s orientací na trhu práce, aktivity zaměřené na zdokonalení dovedností: jak práci hledat, práva a povinnosti v zaměstnání na koho se obrátit, jak napsat životopis atd.

⁶⁹ *Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi: klíčové aktivity*. ROMODROM. Hradec Králové, 2011. vnitřní dokument. nepublikováno.

- **filmový klub**

Promítání tematicky zaměřených filmů (filmy mají výchovný a relaxační význam) a následná diskuze nad shlédnutým snímkem. Klienti jsou schopni o filmu mluvit. Dokážou popsat, jaká je hlavní myšlenka a význam filmu.

- **sportovní aktivity**

Jedná se o veškeré sportovní aktivity a kolektivní sporty. Tato činnost se snaží podpořit zdravý životní styl, spolupráci dětí a aktivní trávení volného času. Cílem je naučit se spolupracovat, umění vyhrávat a prohrávat, zkušenost táhnout za jeden provaz a hraní fair-play.

- **práce s počítačem**

Cílem činnosti je zvýšit informační gramotnost klientů, upevnování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte. Klienti využívají PC nejen k vyhledávání informací, které je zajímaví, ale také k vyhledávání informací, které jsou důležité pro jejich budoucí rozvoj – tzn. hledání volných míst na trhu práce, práce s emailovou schránkou, apod.

- **čtenářský klub**

Jde především o zajištění přístupu klientů k literatuře. Zejména se jedná o časopisy, které jsou tematicky zaměřené (odborné časopisy, apod.) podle zájmu klientů. Nad jednotlivými články se pak dále diskutuje a rozebírá se jejich obsah. Cílem je nácvik a upevnování zejména sociálních schopností a dovedností dětí.

- **skupinová aktivita**

Pro klienty zajímavou a zábavnou formou pracovník prezentuje a vede klienty k diskusi nad jednotlivými tématy, např. drogová závislost, partnerské vztahy, diskriminace v obci, trávení volného času, sexualita mladistvých. K této činnosti se využívá nejrůznějších motivačních nástrojů – soutěže, hry, malování, kviz, apod.

- **ostatní volnočasové aktivity**

Jedná se zejména o běžné hry, které klienti hrají v klubu. Stolní fotbal, stolní tenis, kulečník, malování, stolní hry a jiné.

K těmto aktivitám Romodrom také řadí doprovázení dětí do školy, školského zařízení, k lékaři, na zájmové aktivity a doprovázení zpět a různé návštěvy sportovních areálů mimo město, plavecký bazén, kino, divadlo, a další jiné výlety a exkurze.

5.5.3 Občanská poradna

Poradenské služby poskytují všichni sociální pracovníci. Pokud problém přesahuje jejich kompetence, postoupí klienta odborníkovi.

5.6 Středisko výchovné péče Varianta Police nad Metují

Středisko výchovné péče Varianta je jedinou institucí tohoto druhu na Broumovsku, proto bude popsána samostatně v kapitole 6.

5.7 Městská policie

Městská policie je jednou ze dvou složek ochrany obyvatel ve městech. Co se týče prevence na Broumovsku, probíhá ze strany policie formou besed v mateřských školách a základních školách. V mateřských školách jde o to seznámit děti s tím, jak policista vypadá, a že je to člověk, který má za úkol je chránit a v případě potřeby se na něho mohou obrátit. Toto představení má u dětí vypěstovat důvěru v muže v uniformě městské policie. (obr č. 8) Na základních školách se poté děti seznamují s prací policisty.⁷⁰

5.8 Policie České republiky

Zatímco oddělení městské policie zajišťuje prevenci v každém městě samostatně. S policií České republiky je to jinak. Preventivně výchovné programy má na starosti **Preventivně informační skupina** Policie České republiky v Náchodě, která na Broumovsko dojíždí. Informace jsem zjistila z osobního rozhovoru s preventistkou územního odboru Policie České republiky v Náchodě.⁷¹

Práci této skupiny můžeme rozdělit do tří základních skupin: **Mateřské školy**, **Základní školy** a **Střední školy**. Mimo tento okruh školních zařízení poskytuje skupina své služby například v mateřských centrech, dětských letních táborech, stacionářích a různých zájmových kroužcích atd. Do všech typů organizací ve většině případů jezdí policisté besedovat na jejich výzvu. Ne vždy je však jejich přítomnost ve škole pouze

⁷⁰ Informace jsem zjistila z osobního rozhovoru s velitelem Městské policie ze dne 19.3.2012

⁷¹ Informace jsem zjistila z osobního rozhovoru s preventistkou územního odboru Policie České republiky v Náchodě ze dne 26.3.2012

primárně preventivní, v některých případech se dostaví na místo v návaznosti na konkrétní případ a proběhne beseda na téma dané problematiky. Preventivně informační skupina Náchoda má na svou práci pozitivní ohlasy.

5.8.1 Policie České republiky v mateřských školách

Stejně jako v případě městské policie jde především o prezentaci policisty: uniforma, výstroj, výzbroj atd. Dále se děti seznámí i s dopravními prostředky (auta, motorky, čluny,...) a zvířaty, která policisty doprovází (pes, kůň, atd.).

Policisté poté děti prostřednictvím příběhů a obrázků učí zásady správného chování:

- Co dělat na přechodech
- Připoutání v autech, sedačky
- Bezpečnost doma → nikomu cizímu neotevírat
- Reflexní prvky atd.

V letošním roce proběhl projekt Vestičky do školek, který vznikl za spolupráce s BESIP. Děti v rámci tohoto projektu obdrží reflexní vestu a učí se říkanku: „*Když si vezmeš vestičku, auto počká chvíličku.*“

5.8.2 Policie České republiky na základních školách

- **1. stupeň**

Besedy pro základní školy jsou tematiky rozděleny do dvou skupin podle věku žáků. A to na besedy pro **první** a **druhý stupeň** základní školy.

Besedy pro první stupeň v prvních až třetích třídách tematicky navazují na témata pro mateřské školy. Prohlubují u dětí znalost práce policie a vzhled policistů.

Ve čtvrtých a pátých třídách probíhají besedy o bezpečnosti na internetu. Společnost Seznam na toto téma natočila dva dokumenty s názvem „*Seznam se bezpečně 1 a 2*“. Dokument vypráví o nástrahách internetu a jak případný problém řešit.

V šestých třídách se pak zabývají tématem šikany a dnes rozšířené kyberšikany (Příloha č. 5). Na toto téma je promítána zkrácená verze filmu „*Mezi stěny*“, která popisuje příběh Martina, který se stane obětí šikany ze strany spolužáků. Dále jsou žáci seznámeni s projektem *e-bezpečí*, což je internetový portál, zaměřený na prevenci,

vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény. (Příloha č. 6, 7)

- **2. stupeň**

Většina žáků na druhém stupni dovrší patnácti let a tím dovrší hranice trestní odpovědnosti. Proto jsou besedy věnovány tomuto tématu. Žáci jsou seznámeni s tím, co obnáší nabytí právní odpovědnosti, na co je občanský průkaz a s informacemi s tímto spojené.

Jsou obeznámeni, co je přestupek a co trestný čin a mluví o konkrétních případech, jako:

- krádež, loupež
- sprejerství
- porušování domovní svobody
- drogy atd.

Jsou upozorněni i na následky šíření poplašné zprávy, neposkytnutí první pomoci, zatajení věci a nálezu atd.

Také je vedena diskuze na téma, co se děje v budoucnosti, pokud mám záznam v trestním rejstříku.

Na závěr je promítán film „*Já chci domů*“, který vypráví o kriminalitě mladistvých a nezletilých.

5.8.3 Policie České republiky na středních školách

Na středních školách se opět navazuje na besedy z druhého stupně základní školy. Především jde o přednášky o trestní odpovědnosti, trestním rejstříku a šikaně.

Studenti v tomto věku dovrší osmnácti let (v případě motorek méně) a stávají se motoristy. Proto je převážná část programů zaměřena na bezpečnost na silnicích. Jedním z těchto projektů je „*BENAMO*“, což je orientováno na začínající motorkáře. Preventisté jsou na tyto besedy doprovázeni dopravním policistou, který studentům promítá fotografie dopravních nehod a seznamuje je se zásadami chování na motorce.

Institucí, které nabízí na Broumovsku preventivně výchovnou činnost, je velké množství. Kromě školských zařízení a programů měst se v regionu objevují občanská sdružení. V Broumově je to například sdružení Začít spolu, v Hronově sdružení Termiti atd. Ovšem většina z nich nemá prevenci jako hlavní náplň práce, převážně se jedná o zájmové organizace, které mají prevenci jako doplňkovou činnost. Takových organizací, které se zaměřují primárně na činnost prevence, je jen několik. Na tak malou oblast, jako region Broumovsko, to však stačí. Nejvíce institucí zřízených za účelem prevence se nachází v Broumově. Zájmové a ostatní organizace jsou rovnoměrně rozprostřena po celém území. Jediné, co považuji za nevýhodu, je absence pedagogicko-psychologické poradny a protidrogového centra. Obě tato zařízení se nacházejí v Náchodě, který je například od Broumova vzdálen 35 kilometrů.

6 Středisko výchovné péče Varianta Police nad Metují

Středisko výchovné péče Varianta (dále jen SVP Varianta) je jedinou institucí svého druhu v regionu Broumovsko. Většina institucí se při žádosti o pomoc s prevencí obrací na ně. Kapitola popíše historii tohoto zařízení, legislativní zabezpečení střediska a obecně popíše, co jsou střediska výchovné péče. Dále se bude již věnovat konkrétně SVP Varianta. Vysvětlí pracovní náplň zaměstnanců, na co se práce zaměřuje a jací klienti do SVP Varianta přicházejí.

6.1 Historie Střediska výchovné péče Varianta Police nad Metují

Středisko výchovné péče Varianta vzniklo 1.9. 2006 oddělením od Střediska výchovné péče Kompas, Náchod. Zůstávalo na něm však ekonomicky závislé. Teprve rok po oddělení 1.1. 2007 se osamostatnilo i z ekonomické stránky. Po tuto dobu byli v SVP Varianta zaměstnání pouze speciální pedagog a psycholog. Sociální pracovník byl externím zaměstnancem a docházel do střediska několikrát do měsíce. To se ovšem změnilo v červnu 2007, kdy byl přijat sociální pracovník na plný úvazek. Personální úsek SVP Varianta se tak stal kompletním.

SVP Varianta ve svých začátcích v letech 2007 – 2009 sídlilo v Broumově v Soukenické ulici. V říjnu 2009 bylo pak strategicky přesunuto do Police nad Metují, kde má od roku 2011 sídlo přímo v budově základní školy v Polici nad Metují. Tímto přestěhováním se přiblížili trendu umístování takovýchto poradenských zařízení do objektů škol, aby docházelo k větší provázanosti a spolupráci všech zainteresovaných složek při práci s dítětem.⁷²

6.2 Legislativní zabezpečení střediska

Středisko výchovné péče pro děti a mládež legislativně upravují následující právní normy:

- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání
- Zákon ČNR č. 395/1991 Sb., o školských zařízeních ve znění pozdějších předpisů

⁷²Historie Střediska výchovné péče Varianta. Police nad Metují, 2006-2012. vnitřní dokument. nepublikováno.

- Zákon ČNR č. 564/1990 Sb., o státní správě a samosprávě ve školství ve znění pozdějších předpisů
- Vyhláška č. 458/2005 Sb., kterou se upravují podrobnosti o organizaci výchovně vzdělávací péče ve střediscích výchovné péče

6.3 Charakteristika střediska výchovné péče

Středisko výchovné péče je specifickým zařízením preventivní péče. Kromě ambulantní a pobytové péče, na které se obvykle zaměřuje, poskytuje SVP poradenství dětem, rodičům, učitelům a případně dalším jedincům, kteří vyhledají pomoc. Cílem střediska je zachytit první signály problémů, popřípadě potíží v procesu vývoje jedince. Střediska představují z koncepčního hlediska přechod mezi nabídkou ambulantní péče, výchovným zařízením a ústavní péčí.⁷³

Středisko výchovné péče poskytuje klientům psychologickou pomoc, preventivně pedagogickou péči a poradenství. Zákonným zástupcům klienta potom odborné konzultace. Mezi diagnostické služby patří psychologická diagnostika osobnosti, speciálně pedagogická a pedagogicko-psychologická diagnostika poruch chování a sociálního vývoje. V závislosti na vyšetření klienta odborníci vypracovávají a uskutečňují speciálně pedagogický a terapeutický program cílený na potřeby jednotlivých klientů. Odborníci pracují formou individuální, skupinové a rodinné terapie. Součástí poradenské činnosti jsou odborné konzultace s pedagogickými pracovníky v oblasti výchovy a vzdělávání dětí s rizikem či projevy poruch chování. Obsahem konzultací je často téma integrace dětí do skupiny vrstevníků a pomoc při socializaci dítěte.⁷⁴

Pokud bychom měli obecně klasifikovat klienty středisek výchovné péče, jedná se zejména o děti s počínajícími poruchami chování. Mezi takové poruchy patří především školní problémy (nekázeň, agresivita ke spolužákům, neschopnost integrovat se do kolektivu), osobnostní problémy (poruchy vyvolané úzkostí a strachem, neurotické či depresivní projevy) a rodinné problémy (disfunkční rodina, nejednotnost výchovy, rozvodová a porozvodová situace).

⁷³ VOCILKA, M. *Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež*. Praha: Tech-Market, 1996, s. 105. ISBN 80-902-1345-6.

⁷⁴ *Pracovní standardy odborných činností na ambulantních pracovištích SVP*. 2012. vnitřní dokument. nepublikováno.

Středisko výchovné péče Varianta (dále už jen SVP Varianta) je ambulantní zařízení. Hlavním cílem je prevence, čili včasné podchycení poruch chování a nalezení optimální formy nápravného opatření, aby se předešlo ústavní výchově, a tím i vytržení klienta z jeho přirozeného prostředí a rodiny. V případě potřeby je však možné zprostředkovat pobyt klienta v některém z lůžkových zařízení v Hradci Králové a v Rybitví (zejména je to SVP Pyramida). Tato střediska jsou však od Police nad Metují vzdálena 80 km, Od Broumova až 100 km. To může způsobovat komplikace při návštěvách rodičů dětí, které tam jsou umístěny. V některých případech se však toto odloučení projevuje pozitivně.

SVP Varianta pak konkrétně nabízí klientům pomoc při řešení krizí v rodině, ve škole i v osobním životě, vztahových problémů mezi vrstevníky, drobných problémů v chování, delikvence a v situacích souvisejících se zneužíváním návykových látek. Neméně důležitá je i osvěta preventivní činnost střediska pro širší veřejnost. Jedná se především o pořádání odborných seminářů zaměřených na problémové děti a mládež, přednášky na základních, zvláštních a středních školách na Broumovsku, spolupráce s kluby zájmových činností a organizování výstav prací klientů.⁷⁵

6.4 Pracovníci střediska a jejich činnost

V každé instituci musí být odpovídající personální zabezpečení. Ve středisku výchovné péče ambulantního typu, jako je Varianta, najde své uplatnění především speciální pedagog zaměřený na etopedii, psycholog a sociální pracovník.⁷⁶

Náplň práce **speciálního pedagoga** se skládá zejména z práce s klienty, provádění speciálně pedagogického vyšetření a vede individuální a skupinovou terapii. Poskytuje poradenské služby rodičům klientů, pedagogům a vychovatelům při řešení výchovných problémů s klienty, žáky i širokou veřejností v otázkách týkajících se výchovných a vztahových problémů dětí.

Psycholog zajišťuje komplexní psychologické vyšetření metodami vhodnými pro výchovně ohrožené a narušené děti, vede záznamy o výsledcích psychologických vyšetření a také o psychickém vývoji jednotlivých dětí. V rámci vyšetření sleduje dle potřeb intelekt dítěte, jeho osobnostní charakteristiky, aktuální stav dítěte a rodinné vztahy. Při práci s klientem často spolupracuje s dalšími odborníky, kteří se nějakým způsobem podílí na

⁷⁵ *Pracovní standardy odborných činností na ambulantních pracovištích SVP*. 2012. vnitřní dokument. nepublikováno.

⁷⁶ *Náplň práce pracovníků SVP*. 2012. vnitřní dokument. nepublikováno.

řešení situace dítěte (speciální pedagog, pediatr, neurolog a sociální pracovník). V některých případech, zejména u složitějších klientů, se ujímá vedení individuální nebo rodinné terapie.

Sociální pracovník má na starosti administrativu související s činností střediska. Zajišťuje evidenci klientů, kteří jsou v péči střediska nebo touto péčí prošli. Dále provádí anamnestická vyšetření, to znamená osobní a rodinnou anamnézu klienta. Pokud se objeví během získávání těchto informací nějaký problém, například neochota rodičů ke spolupráci, je jeho úkolem pokusit se je ke spolupráci přimět a vyjít jim v rámci možností vstříc, např. návštěvou doma a provedením anamnestického vyšetření v jejich domácím prostředí.

6.5 Zaměření činnosti střediska

Jak jsem již zmínila dříve, do střediska přicházejí děti s různými problémy. Klienti SVP Varianta jsou nejčastěji děti a mládež s poruchami chování, vývojovými poruchami, dále pak neurotičtí psychosomaticky poškození a ve velké míře jsou to sociálně zanedbaní jedinci. Tato kapitola vymezuje nejčastější problémy, s nimiž děti a mládež do střediska přicházejí.

6.5.1 Děti s poruchami chování

Martínek⁷⁷ poruchy chování definuje: „*Poruchou chování se u dětí označuje řada výchovně nežádoucích projevů, které jsou často důsledkem narušení jejich sociální přizpůsobivosti*“.

Dle Vágnerové⁷⁸ můžeme poruchy chování charakterizovat jako odchylku v oblasti socializace, kdy dítě není schopné respektovat běžné normy chování, které odpovídají jeho věkové úrovni a rozumovým schopnostem. Hlavním rysem těchto poruch je chování, které v různé míře opakovaně a dlouhodobě narušuje sociální vlivy. Jinými slovy poruchami chování se označují odchylky v osobnostním vývoji dítěte, kdy se jeho neadekvátní chování opakuje a vyskytuje déle než šest měsíců.

⁷⁷ MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009, s. 85. ISBN 978-80-247-2310-5.

⁷⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 67-70. ISBN 80-7184-488-8.

Projevy

Pohledy na poruchy chování se různí v závislosti na autorovi. Někteří rozlišují poruchy chování podle výskytu agrese, jíní se řídí jinými kritérii. Uvedu zde členění podle Novotné⁷⁹, se kterou se spousta autorů shoduje.

1. Poruchy chování se sociálním základem

Průvodní jev nebo důsledek narušenosti výchovného procesu a širších sociálních vztahů.

- **Poruchy chování disociálního rázu** - zlozvyky, vzdorovitost, lhaní, krádeže, záškoláctví a útěky
- **Poruchy chování asociálního rázu** - útěky, záškoláctví a krádeže vázané především na starší školní věk jedince a extrémní negativismus. Zásadní poruchu chování asociálního rázu představuje chování závislostní. Mezi to řadíme toxikomanií, narkomanií, alkoholismus, nikotinismus, gamblerství, závislost na sektách, apod.)
- **Poruchy chování antisociálního rázu** - vyznačují se největší mírou společenské nebezpečnosti a nejvyšším stupněm narušenosti chování. Mezi tyto poruchy patří například zabití, vražda, ublížení na zdraví, pohlavní zneužití, znásilnění, některé formy krádeží, loupežná přepadení, vandalismus atd.
- **Ostatní** - sebepoškození, sebevražda, sexuální deviace a šikana.

2. Poruchy chování na základě psychických onemocnění a poruch

Zde máme na mysli poruchy chování nebo takové projevy chování, které jsou průvodními jevy psychických onemocnění nebo, které jsou těmito onemocněními či specifickými psychiky vyvolávány. Jako neurotické poruchy (hysterie, obsedantní chování, tiky, koktavost, mutismus, mentální anorexie a bulimie, nespavost či noční děsy, enuréza nebo psychogenní zvracení).

⁷⁹ NOVOTNÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele: setkání speciálněpedagogická, sociálněpedagogická a pedagogickodiagnostická*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997, s. 45-63. ISBN 80-85937-60-3.

6.5.2 Děti s ADHD - porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou

K základním symptomům ADHD (Attention deficit hyperaktivit disorder) dříve také nazývané lehká mozková dysfunkce patří především hyperaktivita, impulzivita a nedostatečná schopnost koncentrace. Syndrom hyperaktivity podle Matouška⁸⁰ postihuje nejméně 5% dětí. Také mnohem častěji postihuje chlapce, udávaný průměr je 5-6 chlapců na jednu dívku. Výkony těchto dětí ve škole často neodpovídají jejich intelektové kapacitě, bývají hodnoceni jako podprůměrné děti. Tyto děti častěji trpí poruchami čtení, psaní a také jsou u nich zjištěny funkční potíže s řečí, a to zejména zadrhování. Mezi další problémy, kterými tyto děti trpí, patří noční pomočování. Trpí neurotickými poruchami a poruchami chování, které mají přímou spojitost s jejich hyperaktivním chováním. Podle Černé⁸¹ mohou tyto odchylky vznikat z genetických variací, biochemických nepravidelností, perinatálních poškození mozku či jiných onemocnění nebo poškození prodělaných v průběhu let, jež jsou kritická pro rozvoj a zrání centrálního nervového systému, anebo z neznámých příčin.

Projevy ADHD

Projev ADHD je u každého jedince individuální. Mohou se objevit všechny příznaky, ale také nemusí. Někteří autoři uvádí až sto znaků této poruchy. Uvedu zde přehled základních a zároveň nejčastějších projevů podle Novotné⁸². Ta tyto znaky shrnuje do deseti nejpodstatnějších okruhů.

- poruchy pozornosti a soustředěnosti
- hyperaktivita – motorický neklid, hravost, živost, nezvladatelná divokost, neustálý pohyb
- emoční labilita – bez zřejmého důvodu, nedostatečná sebekontrola, dráždivost, chování bez zábran
- percepční poruchy
- poruchy motorické koordinace – nedostatky v jemné motorice, koordinace oka a ruky, jejímž následkem je nešikovnost
- poruchy učení – dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie a dysmúzie

⁸⁰ MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998, s. 27-28. ISBN 80-7178-226-2.

⁸¹ ČERNÁ, M. *Lehké mozkové dysfunkce*. 3. vyd. Praha: Karolinum, c1999, s. 14-15. ISBN 8071848808.

⁸² NOVOTNÁ, M. *Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele: setkání speciálněpedagogická, sociálněpedagogická a pedagogickodiagnostická*. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997, s. 29-30. ISBN 80-85937-60-3.

- poruchy myšlení, řeči a paměti – nedostatek abstrakce, nesouvislost v myšlení, vady výslovnosti, artikulační neobratnost a komolení slov
- neurologické potíže a abnormality – neobratnost, šilhavost a leváctví
- zvláštnosti v sociálním chování – neschopnost dodržovat základní společenské normy, převážně ve vztahu k dospělým
- výrazná nerovnoměrnost ve výkonnosti a nevyváženost reakcí

6.5.3 Děti s citovými problémy

Citové prožívání dítěte je nejen postaveno na jeho osobnosti a jeho vrozených dispozicích, to znamená temperamentu, ale také v určité míře závisí na jeho osobní životní zkušenosti, která je v případě výskytu citových problémů často negativní.

Odchytky v emotivní oblasti mohou být hodnoceny jako poruchy prožívání, doprovázené negativními emocemi, které většinou signalizují něco nepříznivého, ohrožujícího a jsou vyjádřením nespokojenosti jedince.⁸³

Výrazem těchto tenzí je obvykle úzkost, strach a smutek, popřípadě deprese. Výrazný vliv v oblasti emocí na rozvoj jejich poruch mohou mít i frustrace, prožitek zklamání, a jakýkoli stav nadměrného zatížení či ohrožení dítěte, známé jako stres.

Zvolský⁸⁴ se v souvislosti s citovými problémy zmiňuje o vystupňování běžných emočních výkyvů, objevujících se v dětství, jejichž důsledkem nebývá později v dospělosti neurotické onemocnění. Jejich opakem jsou hlubší poruchy emočního prožívání, které predikují pozdější vznik neurotických poruch. Velmi důležitým faktorem se stávají osobní dispozice jedince a jeho stabilita nejenom jeho rodinných vztahů, ale i uplatňovaných výchovných přístupů.

Velice diskutovaným problémem dle Vágnerové⁸⁵ v této oblasti je citová deprivace, nebo její lehčí varianta subdeprivace. Ta je popisována jako důsledek nedostatečného uspokojování základních potřeb emoční jistoty a bezpečí dítěte v dostatečné míře a dostatečnou dobu. Na základě této skutečnosti není dítě schopno uchovat si vnitřní pocit

⁸³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 88-91. ISBN 80-7184-488-8.

⁸⁴ ZVOLSKÝ, P. *Speciální psychiatrie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1996, s. 156. ISBN 80-7184-203-6.

⁸⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 99-104. ISBN 80-7184-488-8.

jistoty a vyrovnanosti. Zároveň postrádá schopnost udržet asi trvalejší a relativně spolehlivější vztahy s lidmi.

6.5.4 Děti s komunikačními problémy

Komunikace je prostředek k výměně informací, názorů a postojů mezi lidmi, který je naprosto nezbytný. Komunikace je důležitou součástí socializace člověka, ale je nezbytná i pro jeho osobní vývoj. Proto jakákoli porucha řeči na dítěti zanechá nepříznivou stopu, která mu brání v kvalitním plnění nároků školy a uspokojování svých subjektivních potřeb. Nedostatečná komunikace je pak v mnoha případech zdrojem nedorozumění a vzájemného nepochopení.

Vágnerová⁸⁶ dělí komunikační poruchy následovně:

- **Poruchy receptivní složky** – dítě není schopné dobře rozumět mluvenému projevu
- **Poruchy expresivní složky** – dítě se neumí přiměřeně vyjádřit
 - z hlediska obsahového sdělení
 - z důvodu odlišnosti formální složky řečového projevu

6.6 Klienti SVP Varianta

V následující části bude v přehledných tabulkách předloženo shrnutí počtu klientů SVP Varianta za poslední 3 školní roky. Klienti budou klasifikováni podle pohlaví a školního zařazení. Dále bude pozornost věnována důvodu zahájení spolupráce se střediskem a iniciátorům, kteří se na středisko obrátili.

Klienti střediska výchovné péče ve školním roce 2010/2011

Tento školní rok pracovali v SVP Varianta bezmála s osmdesáti klienty. Značnou část klientely tvořily děti ze základních škol, přičemž počet dětí z druhého stupně nepatrně převažoval nad počtem dětí z prvního stupně. Iniciátorem spolupráce byla nejčastěji rodina. V 16 případech byla iniciátor spolupráce škola. Ve 23 případech měly důvody příchodu rodinný charakter, stejně tak v případech školních problémů – též 23 sledovaných klientů. Významně se zvýšil počet klientů, kteří se na středisko obrátili s osobnostními problémy.

⁸⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie problémového dítěte školního věku*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997, 99-104. ISBN 80-7184-488-8.

Stále častěji se na středisko obracejí pediatři, proto je kontakt s nimi udržován a trvale rozvíjen.

Počet dívek: 22

Počet chlapců: 53

	Počet	Předškolní	Plnicí školní docházku	Po ukončení školní docházky
Počet klientů v ambulantní péči	75	4	62	9

Počet dětí poslaných na dobrovolný pobyt do pobytového SVP: 3

Tabulka č. 1 přehled o počtu klientů ve školním roce 2010/2011

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2010/2011. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument

Tabulka č. 2 Odborná činnost ambulance SVP

	Počet konzultací
Krizová intervence	1
Práce se třídou	38
Individuální terapie	325
Rodinná terapie	187
Skupinová terapie	0
Psychologické vyšetření	27
Diagnostika	64
Poradenství	55
Suma	697

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2010/2011. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 3 Klienti střediska výchovné péče ve školním roce 2010/2011

		Počet klientů v péči		
		ambulan tní	intern át ní	celode nní
Evidovaní klienti		80		
v tom	z mateřských škol	4		
	ze základních škol – 1. stupeň	29		
	ze základních škol – 2. stupeň	37		
	ze středních škol	5		
	z konzervatoří	0		
	z rodin, školsky nezařazení	5		
	z toho			
	v předškolním věku	0		
	po ukončení školní docházky	5		
	cizinci	0		
	z toho ze zemí EU	0		
Klienti, jimž byla doporučena instituc. péče		4		
Klienti po ukončení institucionální péče		2		

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2010/2011. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 4 Iniciátor příchodu klienta do střediska ve školním roce 2010/2011

	Počet klientů v péči		
	ambul antní	intern át ní	celod enní
Klient sám	4		
Rodina	47		
Školské poradenské zařízení	1		
OSPOD	4		
Škola	21		
Zdravotnické zařízení	3		
Soudy, PMS ČR	0		
Jiný iniciátor	0		

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2010/2011. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 5 Hlavní důvod příchodu klienta do střediska ve školním roce 2010/2011

	Počet klientů v péči		
	ambula ntní	internát ní	celoden ní
Rodinné problémy	23		
z toho týrání a sexuální	0		
Školní problémy	28		
mentální retardace	2		
SPUCH ⁸⁷	26		
Zneužívání návykových látek	2		
Osobnostní problémy	25		
Prekriminální a kriminální	2		
Jiný důvod	0		

Zdroj: *Statistické údaje o klientech*. 2010/2011. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

⁸⁷ SPUCH – speciální porucha učení a chování

Klienti střediska výchovné péče ve školním roce 2009/2010

Ve školním roce 2009/2010 tvořila značnou část činnosti střediska práce formou individuální a rodinné terapie. Nemale zastoupení v celkovém přehledu činnosti střediska zaujímá práce s třídními kolektivy. Díky dobré spolupráci s místními základními školami se daří včas odhalovat děti, které potřebují pomoci.

Převážnou část preventivních programů se třídami iniciovaly školy. Na základě podnětu obdržení ze školy poskytuje SVP Varianta preventivně výchovné činnosti s třídními kolektivy včetně odborné a metodické pomoci pedagogickým pracovníkům dané školy. SVP Varianta navázala spolupráci s novými školami, ve všech případech vznikla spolupráce z podnětu ředitelů daných škol na základě dobrých referencí o činnosti SVP Varianta.

Značnou část klientely tvořily děti ze základních škol, přičemž počet dětí z druhého stupně nepatrně převažoval nad počtem dětí z prvního stupně. Iniciátorem spolupráce byla nejčastěji rodina. Ve 26 případech byla iniciátor spolupráce škola. Z analýzy výsledků se ukázalo, že v položce „důvod příchodu klienta“ nepřevažuje výrazným způsobem žádný údaj. Ve 28 případech měly důvody příchodu rodinný charakter, ve 26 případech byly příčinou příchodu školní problémy a 37 případů ukazovalo na osobnostní problémy klienta.

Počet dívek: 37

Počet chlapců: 56

Počet dětí poslaných na dobrovolný pobyt do pobytového SVP: 5

Počet dětí umístěných do diagnostického ústavu během ambulantní práce: 2

Tabulka č. 6 přehled o počtu klientů ve školním roce 2009/2010

	Počet	Předškolní	Plnící školní docházku	Po ukončení školní docházky
Počet klientů v ambulantní péči	75	4	62	9

Zdroj: *Statistické údaje o klientech. 2009/2010. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.*

Tabulka č. 7 Odborná činnost ambulance SVP

	Počet konzultací
Krizová intervence	2
Práce se třídou	100
Individuální terapie	500
Rodinná terapie	615
Skupinová terapie	2
Psychologické vyšetření	196
Diagnostika	194
Poradenství	219
Suma	2592

Zdroj: *Statistické údaje o klientech. 2009/2010. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.*

Tabulka č. 8 Klienti střediska výchovné péče ve školním roce 2009/2010

		Počet klientů v péči		
		ambulan tní	intern átní	celode nní
Evidovaní klienti		93		
V tom	z mateřských škol	7		
	ze základních škol – 1. stupeň	29		
	ze základních škol – 2. stupeň	37		
	ze středních škol	19		
	z konzervatoří	0		
	z rodin, školsky nezařazení	1		
	z toho			
v předškolním věku	0			
po ukončení školní docházky	1			
	cizinci	0		
	z toho ze zemí EU	0		
Klienti, jimž byla doporučena instituc. péče		0		
Klienti po ukončení institucionální péče		0		

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2009/2010. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 9 Iniciátor příchodu klienta do střediska ve školním roce 2009/2010

	Počet klientů v péči		
	ambul antní	intern átní	celod enní
Klient sám	1		
Rodina	53		
Školské poradenské zařízení	1		
OSPOD	8		
Škola	26		
Zdravotnické zařízení	0		
Soudy, PMS ČR	0		
Jiný iniciátor	4		

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2009/2010. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 10 Hlavní důvod příchodu klienta do střediska ve školním roce 2009/2010

	Počet klientů v péči		
	ambula ntní	internát ní	celoden ní
Rodinné problémy	28		
z toho týrání a sexuální	0		
Školní problémy	26		
mentální retardace	1		
SPUCH	25		
Zneužívání návykových látek	0		
Osobnostní problémy	37		
Prekriminální a kriminální	2		
Jiný důvod	0		

Zdroj: *Statistické údaje o klientech. 2009/2010. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.*

Klienti střediska výchovné péče ve školním roce 2008/2009

Středisko pokračovalo v práci s preventivně výchovnou skupinou romských dětí od 12 -15 let, která navazovala na předešlý úspěšný projekt z předchozího roku. Byla uspořádána výstava z děl této klientely s arteterapeutickou tematikou v informačním centru Městského úřadu v Broumově.

Další novou aktivitou na závěr školního roku byla série pořadů zabývajících se kultem EMO, která se v této době výrazně rozšířila.

Prvních 14 dnů v měsíci červenci byl v prostorách SVP Varianta příměstský tábor, který využili nejen klienti SVP, ale též děti doporučené z Orgánu sociálně-právní ochrany dětí v Broumově.

Počet dívek: 34

Počet chlapců: 65

Počet dětí poslaných na dobrovolný pobyt do pobytového SVP: 5

Počet dětí umístěných do diagnostického ústavu během ambulantní práce: 3

Tabulka č. 11 přehled o počtu klientů ve školním roce 2008/2009

	Počet	Předškolní	Plní školní docházku	Po ukončení školní docházky
Počet klientů v ambulantní péči	99	5	92	2

Zdroj: *Statistické údaje o klientech. 2008/2009. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.*

Tabulka č. 12 Odborná činnost ambulance SVP

	Počet konzultací
Krizová intervence	0
Práce se třídou	227
Individuální terapie	560
Rodinná terapie	218
Skupinová terapie	213
Psychologické vyšetření	34
Diagnostika	206
Poradenství	14
Suma	1472

Zdroj: *Statistické údaje o klientech*. 2008/2009. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 13 Klienti střediska výchovné péče ve školním roce 2008/2009

		Počet klientů v péči		
		ambulan- tní	intern- átní	celode- nní
Evidovaní klienti		99		
V tom	z mateřských škol	5		
	ze základních škol – 1. stupeň	33		
	ze základních škol – 2. stupeň	56		
	ze středních škol	5		
	z konzervatoří	0		
	z rodin, školsky nezařazení	0		
	z toho			
	v předškolním věku	0		
	po ukončení školní docházky	0		
	cizinci	0		
	z toho ze zemí EU	0		
Klienti, jimž byla doporučena instituc. péče		0		
Klienti po ukončení institucionální péče		0		

Zdroj: *Statistické údaje o klientech*. 2008/2009. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 14 Iniciátor příchodu klienta do střediska ve školním roce 2008/2009

	Počet klientů v péči		
	ambul antní	intern át ní	celod enní
Klient sám	3		
Rodina	69		
Školské poradenské zařízení	0		
OSPOD	13		
Škola	12		
Zdravotnické zařízení	2		
Soudy, PMS ČR	0		
Jiný iniciátor	0		

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2008/2009. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Tabulka č. 15 Hlavní důvod příchodu klienta do střediska ve školním roce 2008/2009

	Počet klientů v péči		
	ambula ntní	internát ní	celoden ní
Rodinné problémy	27		
z toho týrání a sexuální	2		
Školní problémy	68		
mentální retardace	2		
SPUCH	66		
Zneužívání návykových látek	1		
Osobnostní problémy	2		
Prekriminální a kriminální	1		
Jiný důvod	0		

Zdroj: Statistické údaje o klientech. 2008/2009. SVP Varianta Police nad Metují. vnitřní dokument.

Z výše uvedených údajů vyplývá, že je každým rokem v péči SVP Varianta menší počet klientů. Středisko navštěvuje více chlapců než dívek. Je to stabilně o necelou polovinu více. Z informací plyne, že nejčastější odbornou činností, kterou SVP Varianta

poskytuje, je individuální terapie. Na druhém místě je to poté rodinná terapie. Od doby, kdy se středisko přestěhovalo z Broumova do Police nad Metují, se výrazně omezil počet skupinových terapií. V loňském roce dokonce neproběhla žádná.

Do střediska každoročně dochází kolem čtyřiceti žáků druhého stupně základní školy. Je to kategorie s nejvíce klienty. Po ní následuje první stupeň základní školy s přibližně třiceti žáky ročně. Každým rokem klesá počet středoškoláků v SVP Varianta. Naopak se zvyšuje číslo u dětí, které přicházejí z rodin (školsky nezařazení).

Iniciátorem příchodu do SVP Varianta je nejčastěji rodina, na druhém místě škola a na třetím OSPOD. Zvedá se počet klientů, kteří přicházejí z vlastní iniciativy.

Mezi tři hlavní důvody začátku spolupráce klientů se střediskem za poslední tři roky můžeme zařadit rodinné problémy, školní problémy a o třetí místo se dělí osobnostní problémy se speciálními poruchami učení a chování (SPUCH). Zatímco klientů se SPUCH ročně ubývá, u osobnostních problémů je to naopak. V posledních dvou letech byl nárůst v desítkách. Za dobrou zprávu můžeme považovat fakt, že za poslední tři roky středisko přijalo pouze dva případy týrání a sexuálního zneužívání dětí. Dále tři případy zneužívání návykových látek a pět klientů s projevy prekriminálního a kriminálního chování.

7. Výzkumné šetření

7.1 Cíle výzkumu

Šestá kapitola mé práce je založena na kvalitativním výzkumném šetření. Tato metoda mi umožní blíže se seznámit s respondenty a zkoumat problematiku do větší hloubky. Hlavní cílem výzkumu je popsat konkrétní životní situace klientů v péči Střediska výchovné péče Varianta Police nad Metují (dále jen SVP Varianta), kteří se chovají nějakým způsobem rizikově. Jde o případy, kdy se u respondentů projevilo sociálně patologické chování. Cílem je zachytit životní historii těchto dětí a mladistvých, jejich rodinné zázemí a změny chování, které se během docházení do střediska dostavily.

Tuto problematiku jsem si vybrala proto, že již několik let s tímto střediskem spolupracuji a jsem s nimi dlouhodobě v kontaktu. Proto jsem se chtěla o této problematice dozvědět více informací.

Výzkumné otázky

Z jakých důvodů přicházejí klienti do SVP Varianta?

Z jakého rodinného prostředí klienti přicházejí?

Jak se mění jejich chování během spolupráce s SVP Varianta?

7.2 Metodologie

*„Kvalitativní výzkum se provádí pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem nebo situací jedince či skupiny jedinců.“*⁸⁸ V mém případě je terénem myšleno Středisko výchovné péče Varianta Police nad Metují.

*„Hlavním principem kvalitativního výzkumu je brát člověka, jako jedinečnou bytost, má vlastnosti, kterými se liší od ostatních jedinců. Měl by se zkoumat holisticky, v celku.“*⁸⁹

Šetření bylo uskutečněno formou designu případové studie, za pomoci analýzy dokumentů jednotlivých respondentů a konzultací s pracovníky SVP Varianta. *„Případová studie je empirickým designem, jehož smyslem je velmi podrobné zkoumání a porozumění*

⁸⁸ HENDL, J. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, s. 51. ISBN 978-80-7367-485-4.

⁸⁹ GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000, s. 32. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6

*jednomu nebo několika málo případům.*⁹⁰ „Případovou studii je vhodné použít v situacích, kdy se ptáme, jak nebo proč se dějí nějaké současné jevy, nad kterými máme jen omezenou, nebo vůbec žádnou kontrolu a jako výzkumníci jejich existenci ovlivňujeme minimálně či vůbec.“⁹¹

7.3 Výzkumný vzorek

Ústředním tématem mého výzkumu jsou děti a mladiství, kteří jsou nebo byli v péči SVP Varianta. Důležité pro mě bylo, abych pokryla co nejširší rozpětí zakázek a problémů s kterými sem klienti přicházejí. Tím zjišťuji, jaké rizikové chování je na Broumovsku u této skupiny jedinců rozšířeno. Respondenti nebyli proto vybíráni náhodně, ale výběr byl záměrný.

Do svého záměrného výběru jsem zahrнула jak děvčata, tak chlapce. Věkově jsem si vybírala klienty, kterým v době počátku spolupráce s SVP Varianta nebylo osmnáct let a žijí v regionu Broumovsko. Dalším kritériem bylo, aby nebyli během spolupráce se střediskem umístěni do diagnostického ústavu. Také jsem se zaměřila na klienty, kteří v péči střediska strávili minimálně jeden rok. Konkrétně se jedná o čtyři klienty, kteří v současné době již dlouhodobou spoluprací ukončili. Z etických důvodů jsem ve své práci změnila jména všech zúčastněných. S respondenty jsem se seznámila pomocí studia dokumentů, které sledují průběh jejich spolupráce se střediskem.

Můj výzkumný vzorek je tedy tvořen čtyřmi bývalými klienty SVP Varianta. Jedná se o Markétu, Marka, Jakuba a Jiřího. Respondenti jsou ve věku třináct až patnáct let. Tři z nich jsou žáky základní školy a jeden žákem gymnázia. Všichni zúčastnění žijí na Broumovsku a středisko navštěvovali kvůli projevům rizikového chování. Důvody příchodu se však u každého liší.

7.4 Sběr dat

Díky mé dřívější spolupráci s SVP Varianta jsem neměla problém s možností nahlédnout do karet klientů a prostudovat je pro svůj účel. Se střediskem jsem se seznámila jako studentka druhého ročníku gymnázia, během školní exkurze. V té době ještě sídlili v Broumově. Jejich práce mě natolik nadchla, že jsem tam až do čtvrtého ročníku pravidelně

⁹⁰ ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĎOVÁ, K. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 97. ISBN 978-80-7367-313-0.

⁹¹ Tamtéž s. 101

docházela, jako dobrovolník. Posléze jsem využila možnosti vykonat zde praxi. V té době se středisko již nacházelo v prostorách Základní školy v Polici nad Metují.

Hlavní použitá technika sběru dat je obsahová analýza dat, která byla doplněna skupinovým rozhovorem se sociální pracovnící, psychologkou a speciální pedagožkou. Z těchto rozhovorů jsem si doplnila informace, které mi nebyly jasné.

Na začátku měsíce února jsem si domluvila termín první schůzky, na které mi poskytl veškeré potřebné materiály. Posléze jsem středisko za tímto účelem navštívila ještě několikrát. Ve spolupráci s pracovníky střediska jsem se postupně seznámila s případy všech klientů. Během doby strávené v SVP Varianta jsem si vyposlechla i názory pracovníků na tyto klienty, jejich dojmy, zkušenosti a postřehy. Tyto konzultace mi velice pomohly v následném zpracování informací.

7.5 Zpracování získaných informací

Po obdržení potřebných informací, jsem si materiály utřídila. Případ každého klienta jsem si pečlivě několikrát přečetla a dělala si poznámky, co zásadního jsem se o nich dozvěděla. Poté jsem informace o každém zvlášť zpracovala do několika na sebe navazujících bloků. V prvním oddílu seznamuji čtenáře s okolnostmi příchodu klienta do střediska. Ve druhém popisují jeho rodinné zázemí. Na to navazuje další část, která popisuje zásadní okamžiky života klienta od prenatálního období po současnost. A na závěr poukazují na výsledky výchovně vzdělávací péče, které se mu v SVP Varianta dostalo.

Součástí případové studie je i diagnostika klienta. Základem jsou anamnestická data: rodinná a osobní anamnéza, která jsou prováděna s rodičem klienta a psychologické vyšetření klienta. Jako další zdroj informací je využíváno dotazníkové šetření ve škole, kterou klient navštěvoval. Tyto zdroje slouží pro odborné popsání a posouzení problémů klienta.

7.6 Klient č. 1 (Markéta)

pohlaví: dívka

věk: 13 let

Škola: ZŠ 8. třída

Důvod příchodu klientky: chování doma i ve škole - špatné sebeovládání, špatný vztah k autoritám

Představení klienta

Jedná se o dívku, které bylo při nástupu do střediska 13 let a byla žákyní 7. třídy základní školy. Na středisko se obrátil dívčin otec. Důvodem bylo chování dívky, říkejme jí Markéta, doma i ve škole. Ve škole měla kázeňské problémy, spory s třídní učitelkou, její prospěch byl špatný (v létě absolvovala neúspěšně opravné zkoušky, od září proto opakovala sedmý ročník). Otec dále uvedl, že Markéta má problém se sebeovládáním a sebekontrolou. Ve stavu afektu se u ní projevovaly sklony ke slovní agresii. Markéta také lže a kouří. Jako další problém se jeví špatný vztah s matkou.

Rodinná anamnéza

Klientka se narodila v úplné rodině, má starší sestru. Hlavou stávající rodinné jednotky je otec, který se nejvíce podílí na výchově obou dcer. Otec sám uvádí, že je impulsivní. Vztah s otcem je velice dobrý, srdečný. Na výchově Markéty se podílel zejména právě otec, potom otcova sestra, babička od matky, sestra od matky a matka.

Matka je alkoholička. Markéta uvádí, že právě to jsou nejčastější důvody jejich hádek. Její největší přání je, aby matka přestala pít. Markéta sama uvádí, že vliv na ní má starší sestra, se kterou sdílí stejný pokoj. Se sestrou má dobrý vztah, otec je prý připravuje na to, že jednou zůstanou samy a budou si muset pomáhat.

Osobní anamnéza

Klientka se narodila z druhého těhotenství, které bylo neplánované a chtěné více ze strany otce. Těhotenství proběhlo bez problémů, porod byl veden císařským řezem. Otec

uvádí, že matka se nevzdala alkoholu ani během těhotenství, ani v době kojení. Matka kojila přibližně rok po narození dítěte. Vývoj hrubé motoriky byl v normě. Problémy byly ve vývoji řeči, Markéta byla před nástupem na ZŠ v péči logopeda. Horší vývoj řeči byl důvodem k odložení školní docházky.

Mateřskou školku Markéta navštěvovala od 3 – 6 let, Markéta sama toto období hodnotí jako „docela dobrý“. Docházka proběhla bez problémů, Markéta byla klidné dítě. Markéta je levák, nikdo ji prý nepřeučoval.

Na základní školu nastoupila s odkladem, její adaptace na toto prostředí byla dobrá. Změna se začala projevat ve třetí třídě zhoršením prospěchu. V tuto dobu se zhoršil i její vztah k dospělým lidem.

Markéta až do sedmé třídy neopakovala žádný ročník, v pololetí sedmé třídy měla dvojku z chování. Tu ovšem měla i v šesté třídě.

V tématu spolužáků se rozchází dojem otce a Markéty samotné. Zatímco otec se domnívá, že Markéta je ve třídě integrována a má sklony k vůdcovství třídy, Markéta sama říká, že ve třídě má pouze tři kamarádky a cítí se být na okraji kolektivu.

Názor otce na Markétu:

Markétu hodnotí jako pracovitou dívku, s láskou ke zvířatům. Naopak její slabiny vidí v nízké trpělivosti a neschopnosti se soustředit. Nedokáže definovat, čím mu udělá největší radost, ani čím ho nejvíce rozzlobí. Markéta by se dle jeho slov mohla lépe sebevládat a respektovat autoritu. Od Markéty očekává, že si dokončí úspěšně základní školu a vyučí se. V domácnosti pomáhá – myje nádobí, stírá prach. V této oblasti problémy nejsou.

Markéta často trpí na bolesti žaludku a na angíny. Otec při otázce na poruchy příjmu potravy uvádí, že Markéta se stravuje dobře, nicméně trpí strachem, že nebudou finance na jídlo. Z rozhovoru z otce vyplývá, že se dívka do jednoho roku života pomočovala. Otcův názor na poruchy pozornosti dcery je, že je má dívka v povaze.

Ze závěrů psychologického vyšetření vyplývá, že intelektuální schopnosti dívky se orientačně nacházejí v pásmu lepšího průměru. Psychicky a emocionálně je dívka spíše labilnější, se sklony k úzkosti. Velmi náladová, snadno se rozruší. Jedná a rozhoduje se dle vlastního uvažování, názory autorit zřídka akceptuje. Markéta vykazuje známky

problémového chování, v tomto případě etiologie vzniku tohoto chování patrně pramení z dlouhodobého nadměrného napětí, jež je především podmíněno nevyváženým vztahem s matkou.

Výsledky výchovně-vzdělávací péče v SVP Varianta

S klientem byla prováděna individuální terapie, ve které se snažili přijít na příčiny chování Markéty. Posléze byla v rámci práce s klientkou využita rodinná terapie. Při těchto sezeních se snažili vyjasňovat kontext aktuální nastalé situace. Řešili téma zvládnutí agresivity a impulzivity, uznávání autorit. Analyzovali příčiny despektního chování. A v neposlední řadě učili Markétu sebepoznání a byl ukázán pohled otce.

Během těchto sezení se zlepšila interakce mezi Markétou a jejím otcem. Dívka se zlepšila ve škole a naučila se lépe pojímat sebe sama.

Po ukončení práce s klientkou dostala rodina tyto návrhy dalšího chování: Neodkládat komunikaci o aktuálně vznikajících problémech, postavit se jim a umět hledat kompromisy při hledání řešení. A samozřejmě naslouchat tomu druhému.

7.7 Klient č. 2 (Marek)

pohlaví: chlapec

věk: 14 let

Škola: gymnázium, tercie

Důvod příchodu klienta: zhoršení prospěchu, kázeňské problémy ve škole, opakované pokusy o útěk z domova

Představení klienta

Jedná se o chlapce, kterému byla při nástupu do střediska 14 let a navštěvoval tercii na osmiletém gymnáziu. Na středisko se obrátila matka. Důvodem žádosti o spolupráci bylo prudké zhoršení chlapcova prospěchu ve škole a pokusy o útěk z domova. Matka uvedla, že se o útěk pokusil již dvakrát. V prvním případě ho matka našla v klubovně Junáku, který přibližně rok navštěvuje. Matka zde za dveřmi vyslechla rozhovor svého syna s kamarádem, kterému si stěžoval, že ho doma nemá nikdo rád a že se bojí jít kvůli třídní důtce domů. O druhý útěk se pokusil nedlouho poté. Matka chlapce poslala do obchodu, a když se ani po několika hodinách nevrátil, oznámila situaci na policii. Syna nakonec našla pozdě večer plačícího doma pod peřinou. Chlapec se chtěl dostat k babičce, ale nakonec se vrátil domů. Důvod k jeho útěku byl opět pocit, že ho doma nemají rádi.

Rodinná anamnéza

Chlapec žije s matkou a jejím přítelem. S biologickým otcem se nevidá, občas s ním naváže telefonický kontakt. Otec neplní vyživovací povinnost. Je romského původu a babička z přítelovy strany to chlapci někdy dává dost najevo. Matce se zdá, že ho babička od přítele nemá ráda (na rozdíl od vlastního vnuka) a Marek tím dost trpí. Proto v současné době k babičce nejezdí. Marek má dva sourozence, bratry – 8 let a 7 let, oba jsou nevlastní. Vztah s bratry je špatný. Matka uvádí, že chlapec má problémy s autoritou. Jediný, koho poslechne je nevlastní otec, který je direktivní a trestá chlapce jak výchovnou fackou, tak zákazy, které jsou dlouhodobějšího charakteru (týden a déle).

Matka si sama stěžuje na vlastní nevyrovnanost, říká, že nemá žádnou trpělivost a hned vyletí, je cholerická, nedovede věci řešit v klidu. V původní rodině (s biologickým otcem) měl chlapec nedostatek fyzického kontaktu. Matka prý neumí syna obejmout, i ta představa ji dělá problém. V rámci anamnézy byl matce, pro její potřebu, předán kontakt na psychologa do Náchoda. Tuto pomoc přijala s radostí.

Blízký důvěrný vztah má chlapec s babičkou (matkou matky), ke které se uchyluje. Byla i cílem jeho posledního útěku.

Osobní anamnéza

Porod proběhl bez problémů, stejně tak, podle informací matky, nebyly ani žádné poporodní komplikace. Chlapec vážil 2,670 kg, měřilo 46 cm a byl kojen přibližně dva měsíce. Vývoj hrubé motoriky v normě, vývoj řeči bez komplikací. První léta Markova života matka označuje jako dost komplikované – důvodem neutěšené životní poměry.

Chlapec se na nové prostředí adaptuje bez problémů. Nástup na základní školu tedy proběhl bez komplikací. Na prvním stupni ZŠ měl chlapec dobrý prospěch a byl bezproblémový. Na konci páté třídy, před přestupem na gymnázium měl vysvědčení s vyznamenáním. Kázeňské přestupky a zhoršení prospěchu nastaly až nyní. Na základní škole byl prý šikanován, nějaký spolužák mu dokonce vyhrožoval, že ho zabije. Jeho vztah ke škole je negativní.

Chlapec trpí na časté bronchitidy. Projevují se u něho poruchy spánku, jako náměšičnost a noční děsy. Dále byly chlapci diagnostikovány poruchy pozornosti.

Chlapec tráví svůj volný čas na počítači a venku s kamarády. 4,5 roku hrál fotbal, kterého kvůli častým nemocem musel zanechat.

Ze závěru psychologického vyšetření vyplývá, že chlapec je značně neklidný a snadno unavitelný. Nemá problém s navázáním kontaktu a nemá problém cokoli sdělit. Jeho rozumové schopnosti jsou průměrné. Verbální složky jsou slabě průměrné a početní a logické myšlení zcela podprůměrné. Tyto složky intelektu výrazně podmiňují školní úspěšnost. Bylo proto doporučeno zvážení vhodnosti zařazení chlapce na osmiletém gymnáziu. I v osobnostních složkách se potvrdila snížená odolnost vůči zátěži. Chlapec je úzkostný až depresivní. Vůči své vlastní osobě je přecitlivělý, vůči citům druhých nevnímavý. Byla mu diagnostikována zvýšená pohotovost k agresivitě. Celkově lze

uvažovat o disharmonickém vývoji osobnosti a poruchách chování rozvíjejících se na podkladě astabilní nervové soustavy.

Chlapec byl následně poslán do celodenního SVP Návrat. Přijatý k pobytu byl se zakázkou týkající se především pomoci při zlepšování vztahů v rodině a chování ve škole.

Výsledky výchovně-vzdělávací péče v SVP Varianta

Během individuálních terapií se Markovo chování pomalu, jakoby nenápadně kultivovalo. Z chlapce, který potřebuje dělat klukoviny, občas provokuje ostatní a stává se tak zdrojem neklidu, se měnil v kluka, který se umí ovládat a kontrolovat (postupně ubývalo provokací a konfliktů), dokáže naslouchat názoru ostatních a hlavně se dokáže vcítit do jejich situace a případně je i vhodně podpořit.

Do terapie byla zapojena i rodina Marka, převážně matka. Sám chlapec poté situaci doma vnímá jako lepší a je přesvědčený, že v budoucnu nebude problémy řešit útekem. Po dokončení práce s klientem dostala rodina doporučení k přístupu k chlapci. Je třeba respektovat jeho limity, které jsou dané především ADHD a speciální poruchy učení. Vzhledem k výrazným obtížím se čtením a psaním objednat Marka co nejdříve do pedagogicko-psychologické poradny na vyšetření zaměřené na poruchy učení. Dopřát Markovi dostatek pohybu na odreagování a zmírnění napětí. Chlapec také velmi dobře reaguje na pochvalu, která ho motivuje, nebrání se ani pohlazení a projevům přízně.

7.8 Klient č. 3 (Jakub)

pohlaví: chlapec

věk: 15 let

Škola: ZŠ 9. třída

Důvod příchodu klienta: požívání drog, lhaní, špatný prospěch ve škole

Představení klienta

Jedná se o chlapce, kterému bylo při nástupu do střediska 15 let a navštěvoval devátý ročník základní školy. Na středisko se obrátila matka. Hlavním důvodem bylo matčino zjištění, že chlapec kouří marihuanu. Dále pak lhaní a špatný prospěch chlapce, který měl v pololetí na vysvědčení dvě nedostatečné. Chlapec má dle vyšetření diagnostikovaný syndrom poruchy pozornosti zvaný ADHD. Jakub byl do šesté třídy v péči PPP Náchod. Ačkoliv PPP vydala zprávu, že má chlapec ADHD, dysortografické a dyslektické problémy, nebylo k tomuto při vzdělávacím procesu příliš přihlíženo. Volný čas tráví chlapec v partě, kde je konzumace marihuany normou. Experimenty s marihuanou se později rozšířili o pokusy s lysohlávkami a léky. Dle slov matky chce chlapec nastalou situaci změnit.

Rodinná anamnéza

Chlapec vyrůstá s matkou a mladší sestrou. Rodiče Jakuba jsou již několik let rozvedení. S biologickým otcem se Jakub nevidá přibližně přes dva roky. Dle slov matky byl manžel nespolehlivý a neschopný se o svou rodinu postarat. Matka uvedla, že bývalý manžel v současné době bydlí v Praze a opakovaně neplatí výživné. Jakub uvádí, že je s otcem v kontaktu přes email.

Dle slov matky se ve výchovném působení na Jakuba nic neosvědčilo. Domluva selhává. Matka na chlapce sama nestačí.

Osobní anamnéza

Těhotenství bylo plánované a chtěné. Matka rodila už v 7. měsíci těhotenství, důvodem bylo to, že plod přestal růst. Matka rodila císařským řezem. Vzhledem k předčasnému porodu měl Jakub po narození nízkou porodní váhu – 1100 g, měřil 36 cm. Dítě nekojila. Druhý den po porodu měl chlapec operaci slepené stěny střeva. Tato operace se ještě jednou opakovala v jeho třech letech. Ve dvou měsících chlapci také operovali tříselnou kýlu. Z důvodů operace střeva bylo chlapci zpočátku pravidelně intravenózně aplikováno železo.

Předškolní výchova proběhla bez problémů, Jakub navštěvoval MŠ od čtyř do šesti let. Chlapec nastoupil na ZŠ těsně před dovršením sedmého roku života. Adaptace na nové školní prostředí také proběhla bez problémů. Ve skupině spolužáků dle pocitů matky stojí chlapec spíše na okraji. Matka tak soudí z představy, že ho ostatní nepřijímají mezi sebe, protože ho nezajímá učení. Na posledním vysvědčení měl chlapec dvě nedostatečné. To mu značně zkomplikovalo spektrum možností dalšího vzdělání. Podal si přihlášku na obory kuchař a automechanik na školy, které jsou ve městech nedaleko jeho bydliště.

Své volno tráví chlapec ve společnosti vrstevníků, dle slov matky se „někde venku poflakuje“. V horším případě např. zalepili zámky u některých budov vteřinovým lepidlem v době, kdy se vraceli z hasičského kroužku. Dále vytopili sborovnu tím, že ve třídě ucpali umyvadlo a vodu nechali téct.

Doma si chlapec rád maluje grafity, zároveň se zapojuje do domácích prací (omyje nádobí, oloupe brambory). Oblast pomoci v domácnosti je bezproblémová. Dále chlapec hraje play station, dívá se na televizi či čte časopisy s hudební tematikou.

Ze závěru psychologického vyšetření vyplývá, že se osobnostně jedná o chlapce spíše extravertního nastavení, preferuje prostředí společenského charakteru, rád se seznamuje a navazuje nové vztahy. Imponuje mu spíše dynamičtější způsob života, ve kterém vyhledává prostor pro dobrodružství a risk. Jakub nemá dostatečně nastavené hranice možného nebezpečí. Ve svém projevu je spontánní, klidný a vyrovnaný. Psychicky a emocionálně je stabilní, bez náznaku úzkosti. Ve vypjatých situacích nepodléhá panice, umí se rozhodovat racionálně, avšak při větší psychické zátěži u něj není vyloučeno chování impulsivnějšího rázu. Intelektuální schopnosti chlapce se orientačně nacházejí v pásmu průměru.

Během spolupráce se u chlapce projevila zjevná ochota a odhodlání ke změně nastalé situace.

Výsledky výchovně-vzdělávací péče v SVP Varianta

Během doby, kdy Jakub docházel na individuální terapii do střediska, se učil posilovat vlastní vůli, byl seznamován s tím „jak se učit“ a během rodinné terapie byla vymezena pravidla komunikace mezi matkou a dítětem. Během této doby byla také zvýšená kontrola Jakuba nad výskytem THC v moči. Doporučení k přístupu k Jakubovi dostal i třídní učitel chlapce a to v návaznosti na vyšetření v pedagogicko-psychologické poradně.

Postupem času se dostavily výsledky v podobě zlepšení studijních výsledků. Chlapec si také ujasnil, kam směřuje jeho budoucnost a vybral si oblast středoškolského vzdělání. Co se týče jeho volnočasových aktivit, kromě trávení času s kamarády se zapojil do několika kroužků.

Za předpokladu, že se chlapci podaří odolat vlivu party, udržet si zájem o studijní obor a zaměřit svou pozornost k žádoucím volnočasovým aktivitám jsou jeho vyhlídky do budoucna dobré.

7.9 Klient č. 4 (Jiří)

pohlaví: chlapec

věk: 14 let

Škola: ZŠ 8. třída

Důvod příchodu klienta: školní neprospěch, nekázeň ve škole, nezvladatelné chování doma

Představení klienta

Jedná se o chlapce, kterému bylo při nástupu do střediska 14 let. V té době byl žákem 8. třídy. Jedná se o klienta, u kterého byla spolupráce po prvním ukončení ještě několikrát obnovena. Celkem trvaly jeho návštěvy pět let. Dodnes jsou s ním a jeho rodinným zástupcem vedeny kontrolní pohovory. Na středisko se obrátila matka, která svého syna nezvládá. Důvody jeho příchodu jsou následující: neprospěch a nekázeň ve škole, nezvladatelné chování doma.

Rodinná anamnéza

Jiří vyrůstá v neúplném rozvráceném rodinném prostředí. Situace je již několik let neutěšená, což se významným způsobem odráží v chování a jednání chlapce. Biologický otec má ukončené základní vzdělání. Matka dále uvádí, že Jiřího otec je agresivní, má sklony k nadužívání alkoholu a psychické problémy. V době po odloučení partnerů (osm let před spoluprací se střediskem) probíhal styk s dítětem podle mimosoudní dohody. Rok poté však matka podala návrh na úpravu styku s dítětem. Důvodem bylo nedodržování mimosoudní dohody a poruchy, které se začali v chování chlapce po návratu od otce projevovat (Jiří se začal bát odloučení od matky, dle výpovědi matky u soudu, se Jiří po návratu od otce v noci budí a chytá ji kolem krku, od otce se vrací unavený atd. Spory, o intenzitě styku s nezletilým dítětem, se objevují prakticky až do současnosti. Vždy se před zahájením dávala přednost mimosoudní dohodě, která však neměla dlouhého trvání.

Matka také uvádí, že byl syn v dětství svědkem toho, jak ji otec bije.

Osobní anamnéza

Těhotenství bylo plánované a chtěné ze strany obou partnerů, chlapec po porodu vážil 2,8 kg, měřil 49 cm.

Období mateřské školy proběhlo bez komplikací. Na základní školu nastoupil s odkladem, adaptoval se bez větších potíží.

Osobnostně se jedná o chlapce vývojově inklinujícího k extroverzi, preferujícího aktivitu, s velkými aspiracemi do budoucna. Je nastaven navazovat kontakty a podílet se s jinými na různých činnostech. Ve vztazích je spíše lehkomyšlný až povrchní, chce okouzlit a zaimponovat (umí taktizovat a říkat to, co chce kdo slyšet). Problémové situace se snaží řešit únikem – popíráním jejich existence nebo idealizováním. Je sociálně nevyzrálý, neumí přijmout zodpovědnost. Touží být nezávislý, preferuje volnost.

Psychologické vyšetření prokázalo, že chlapec disponuje rozumovými předpoklady v míře umožňující mu průměrné zvládnání nároků běžné základní školy.

Umí být vulgární, jsou u něho zjevné sklony k agresivnímu chování. Neplní si své povinnosti, má zjevně problémy udržet pozornost. Má hrubé chování, kterým může ve vzteku ohrožovat okolí (spolužačce zlomil ruku).

Podle zprávy dětského psychiatra a s přihlédnutím na dosavadní události v Jiřího životě má poškozen koncept sebeúcty.

Výsledky výchovně-vzdělávací péče v SVP Varianta

Během docházení Jiřího do střediska se u něho osvědčilo vlídné zacházení, vysvětlování a sebereflexe. V takových případech chlapec projevil okamžitý zájem.

Avšak ze zprávy pedopsychiatra vyplývá, že je již pozdě na zabránění osobnostní vývojové disharmonii. Nesocializované a opoziční poruchy chování mají chronický charakter. Doporučení od pedopsychiatra zněla:

- režimová terapie
- důsledná kontrola
- dechová cvičení
- Jacobsonova progresivní metoda
- Přerámcování

- Pobytové zařízení

Poté byl chlapec na nějakou dobu umístěn do pobytového střediska výchovné péče Návrat.

7.10 Diskuze

V úvodu sedmé kapitoly byly stanoveny tyto tři výzkumné otázky, na které měla práce odpovědět.

- Z jakých důvodů přicházejí klienti do SVP Varianta?
- Z jakého rodinného prostředí klienti přicházejí?
- Jak se mění jejich chování během spolupráce s SVP Varianta?

Nyní budou v závěru zodpovězeny.

Z jakých důvodů přicházejí klienti do SVP Varianta?

Ve všech čtyřech případech byl nejčastějším důvodem příchodu klienta do SVP Varianta školní neprospěch a kázeňské problémy.

V případech Markéty a Jiřího to spolu s nezvladatelným chováním a špatným vztahem k autoritám byl hlavní důvod, proč začala jejich spolupráce se střediskem.

V případech Marka a Jakuba byl hlavní důvod jiný. Marek přišel do střediska po několikanásobném pokusu o útěk z domova. Jeho důvod k tomuto činu podle jeho slov byl ten, že si připadal nemilovaný a nechtěný ze strany rodiny. Jakub byl jako jediný z těchto čtyř případů uživatelem drog. Experimentoval s marihuanou a později s lysohlávkami a léky.

Dva klienti měli sklon ke lhaní (Markéta, Jakub)

Ve všech těchto případech byli iniciátory spolupráce s SVP Varianta rodiče klientů. Ve třech případech to byly matky a v případě dívky otec.

Z jakého rodinného prostředí klienti přicházejí?

Markéta jediná žije v úplné rodině s oběma biologickými rodiči. Dobrý vztah má však pouze s otcem. Matka dívky je alkoholička, právě to je nejčastější důvod jejich hádek a příčina špatného vztahu.

Marek má rozvedené rodiče. V současné době žije s matkou a jejím současným přítelem. S biologickým otcem se vůbec nevidá, jediný kontakt, který spolu udržují je telefonický. Otec je romského původu a to chlapci způsobuje problém u nevlastní babičky, která ho za to odsuzuje. Chlapec nemá vřelý vztah ani s matkou, ani s jejím přítelem. Jediný blízký důvěrný vztah Marek udržuje se svou babičkou (matkou matky).

Jakub vyrůstá pouze s matkou a sestrou. Rodiče jsou několik let rozvedení a chlapec s biologickým otcem neudrhuje žádný kontakt. To se projevuje nedostatkem mužské autority v jeho životě. Matka na Jakuba sama nestačí.

Jiří vyrůstá v neúplném rozvráceném prostředí. Žije převážně s matkou, ale otec s ním má soudně povolen styk. Otec je agresivní, má sklony k nadužívání alkoholu a psychické problémy. U Jiřího se začaly projevovat poruchy chování po návratech od otce. Chlapec se ho bojí. V dětství byl Jiří svědkem toho, jak otec bije matku.

Většina dětí z uvedených příběhů pochází z rozvrácené, neúplné, či nefunkční rodiny. Ve dvou případech má jeden z rodičů problém s alkoholem. Ve všech případech se projevuje negativní vztah alespoň k jednomu z rodičů. Dále dva chlapci neudrhují vůbec kontakt se svým biologickým otcem.

Jak se mění jejich chování během spolupráce s SVP Varianta?

U všech zúčastněných se projevily pozitivní změny v chování a jednání. Ve všech případech se osvědčila individuální terapie, která je zaměřená na konkrétní potřeby každého jedince. Dále byli ke spolupráci přizváni rodiče klientů. Rodinná terapie se stala výhodnou ve všech případech, protože děti řešily konflikt minimálně s jedním členem domácnosti.

V případech, kdy děti měly problém s chováním a autoritou, nastala změna k lepšímu. Pomalu se jejich chování kultivovalo a stávalo se únosným pro všechny zúčastněné.

Markéta a Marek, kteří měli problém se sebekontrolou, se naučili lépe vnímat sami sebe a tím se naučili ovládat své emoce.

Během rodinné terapie se zlepšila komunikace mezi Markétou a jejím otcem. Též Jakub a jeho matka si na terapii definovali pravidla komunikace. Vymezili si své role matka – dítě.

V některých případech ambulantní péče v SVP Varianta nestačila, proto byli dva chlapci (Marek, Jiří) posláni na dobrovolný pobyt do celodenního střediska výchovné péče.

Jiří byl v péči SVP nepřetržitě pět let. Byly u něj zjištěny nevratné osobnostní poruchy a doporučeny různé druhy terapií. V současné době stále spolupracuje s SVP Varianta. Jednou ročně dochází na kontrolní pohovory.

Závěr výzkumu

Klienti, kteří byli součástí mého výzkumu, se v několika znacích shodovali. Většina pocházela z rozvrácené rodiny, někteří neudržovali trvalý kontakt s jedním z rodičů, nebo s ním měli špatný vztah. Z výzkumu vyplynulo, že velký díl na problémech dětí má právě rodinné zázemí, které jim chybí. Překvapilo mě, že většina mých respondentů pochází z tak špatných rodinných poměrů. Sešly se mi zde dva případy, kdy byl jeden z rodičů alkoholik a dítě tím trpělo. Sociálně patologické chování bylo pro tyto klienty únikem od reality, či důsledkem chování rodiny. Ukazuje se, že rodina má opravdu nezastupitelnou roli ve výchově dítěte.

Informace jsem získávala pouze analýzou dokumentů a rozhovory s pracovníky SVP Varianta. K dalším a rozsáhlejšími zjištění by mohly pomoci rozhovory se samotnými klienty a jejich rodiči. To by podpořilo komplexnost celé práce.

Závěr

Bakalářská práce měla za úkol zmapovat situaci preventivně výchovné činnosti na Broumovsku. V práci jsem se zaměřila na konkrétní instituce, které nabízí preventivně výchovné služby v regionu Broumovsko. Začala jsem u krajského úřadu, který v regionu finančně podporuje různá zařízení jak školská, tak i nezisková. Podporu kraje přijímají i města, která pak realizují své vlastní projekty.

Seznámila jsem se s programy základních a středních škol, které v některých případech mají své programy promyšlené a doplněné o různé společenské akce. V jiných případech se škola opírá o projekt Ministerstev zvaný ŠIK.

Nedílnou součástí preventivně výchovné činnosti na Broumovsku, jsou různé volnočasové aktivity. Ty nacházíme v domech dětí a mládeže, občanských sdruženích či klubech a svazech.

Velký díl práce je věnován Středisku výchovné péče Varianta Police nad Metují, které je jedinou institucí svého druhu v tomto regionu.

Okrajově jsem se seznámila i s působením ministerstev. V práci jsem se orientovala na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo vnitra.

Podařilo se mi obeznámit se s činností základních institucí v tomto regionu a popsat je na konkrétních příkladech organizací, která v této lokalitě najdeme. Nepodařilo se mi ovšem sepsat všechna zařízení. V této oblasti je jich mnoho, proto jsem se rozhodla pro ta nejdůležitější. Cíl práce jsem tímto splnila, protože informace které uvádím, jsou dostatečné k popsání současné situace na Broumovsku.

Tyto organizace jsou sice v porovnání s většími městy v malém počtu, ovšem pro tuto oblast jsou dostačující. Své funkce plní v uspokojivé míře.

Informace jsem čerpala z odborné literatury. Data o institucích na Broumovsku jsem získávala z oficiálních stránek institucí, sdružení atd., či z osobního setkání s představiteli organizací, kteří mi poskytli materiály potřebné pro mou práci.

V rámci bakalářské práce jsem uskutečnila výzkumné šetření založené na kvalitativním výzkumu. Proběhlo designem případové studie na základě studia spisové

dokumentace a rozhovorů s pracovníky Střediska výchovné péče v Polici nad Metují. Zpracovala jsem celkem čtyři případové studie zachycující konkrétní životní situaci klientů SVP Varianta.

Můj přístup do terénu byl usnadněn tím, že jsem ve Středisku výchovné péče Varianta absolvovala praxi a již několik let s ním spolupracuji.

Výzkumem bylo zjištěno, z jakého důvodu přicházejí klienti do SVP Varianta, z jakého rodinného prostředí přicházejí a jak se mění jejich chování během spolupráce s SVP Varianta.

Výsledky mě celkem překvapily. V mém výzkumném vzorku byly děti, které pocházely z rozvrácených rodin, jeden z rodičů byl alkoholik, či se s jedním z rodičů vůbec nestýkaly.

Důvody příchodu byly různorodé. Nejčastěji to byly problémy s chováním, či zhoršení školního prospěchu. V jednom případě šlo o útěky z domova a v jiném o požívání drog.

Seznam použité literatury

1. ČERNÁ, M. Lehké mozkové dysfunkce. 3. vyd. Praha: Karolinum, c1999. ISBN 8071848808.
2. DUNOVSKÝ, J. Sociální pediatrie: vybrané kapitoly. Vyd. 1. Praha: Grada Pub., 1999. ISBN 80-7169-254-9.
3. GAVORA, P. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6
4. GIDDENS, A. Sociologie. Vyd. 1. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.
5. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. Psychologický slovník. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 807178303X.
6. HENDL, J. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.
7. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky. 1. vyd. Brno: Paido , 2001. ISBN 80-7315-004-2.
8. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
9. MARTÍNEK, Z. Agresivita a kriminalita školní mládeže: druhy agresí, přístupy k agresivnímu chování, poruchy chování, šikana. Vyd. 1. Praha: Grada, 2009. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2310-5.
10. MATĚJČEK, Z. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.
11. MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
12. MICHÁLEK, J. Topologie výchovy: místo výchovy v životě člověka. Praha: [OIKOYMENĚ], 1996. ISBN 80-86005-01-1.

13. NOVOTNÁ, M. Kapitoly ze speciální pedagogiky pro učitele: setkání speciálněpedagogická, sociálněpedagogická a pedagogickodiagnostická. 1. vyd. Praha: SPN - pedagogické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85937-60-3.
14. PRŮCHA, J, WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník. 1.vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-029-4.
15. ŠVAŘÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.
16. VÁGNEROVÁ, M. Psychologie problémového dítěte školního věku. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-488-8.
17. VÁGNEROVÁ, M. Psychopatologie pro pomáhající profese. Variabilita a patologie lidské psychiky. 1.vyd. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-717-8214-9.
18. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999.
19. VOCILKA, M. Náplň činnosti středisek výchovné péče pro děti a mládež. Praha: Tech-Market, 1996. ISBN 80-902-1345-6.

Internetové odkazy

20. *Centrum pro rodinu v Broumově*. Město Broumov [online]. © 2012 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz/soc/pss-2012-01.html>
21. *Dotiční program pro oblast prevence: ROK 2012*. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Přehled schválených projektů 2012 [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/dotacni-program-pro-oblast-prevence-na-obdobi-2010-2012-rok-1>
22. *Já chci domů*. Policie České republiky: Projekty [online]. © 2010 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/sprava-hl-m-prahy-akce-a-projekty-projekty-ja-chci-domu.aspx>
23. *Minimální preventivní program Gymnázium Broumov*. In: Gymnázium Broumov: Minimální preventivní program Gymnázium Broumov [online]. ©2009

- [cit. 2012-06-08]. Dostupné z:
<http://www.gybroumov.cz/cs/upload/minprepro0910.pdf>
24. *Následná péče v protidrogové prevenci*. In: Ministerstvo práce a sociálních věcí: Sociální služby [online]. 2005 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z:
<http://www.mpsv.cz/cs/1071>
 25. *Projekt ŠIK. ŠIK CZ: informace v kostce* [online]. 2012 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.sikcz.cz/prevence.php>
 26. *Přístupy k prevenci rizikového chování*. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Přístupy k prevenci rizikového chování [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/12122/>
 27. *Sociální služby: Informační portál a databáze služeb sociální prevence pro osoby ohrožené sociálním vyloučením*. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2007 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/3979>
 28. *Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011*. In: Ministerstvo vnitra České republiky: Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011 [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z:
<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/dokument/2007/prevence/strategie1016/strategie3.pdf>
 29. *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 - 2012*. In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy: Strategie a koncepce [online]. © 2006-2012 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/socialni-programy/strategie-a-koncepce-ap-msmt>
 30. *Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006-2015*. In: Královéhradecký kraj: Strategie rozvoje Královéhradeckého kraje 2006-2015 [online]. © 2008 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/SRK_2006-2015_31_1_07.pdf
 31. *Strategie rozvoje města Hronov 2008-2013*. In: Město Hronov: Strategie rozvoje města Hronov 2008-2013 [online]. 2008 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z:

<http://www.mestohronov.cz/strategie-rozvoje-mesta/clanek/strategie-rozvoje-mesta-hronova-2008-2013>

32. Šik CZ. Střední škola hotelnictví a podnikání SČMSD Hronov [online]. 2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://info.hshronov.cz/index.php/home-aktuality/pracoviste-hronov/137-sik-cz>
33. *Výchovně vzdělávací plán pro školní rok 2011 - 2012*. Střední škola propagační tvorby a polygrafie Velké Poříčí: Dokumenty školy [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.ssptp.cz/index3800.htm>
34. *Výroční zpráva o činnosti za školní rok 2010-2011*. In: DDM Ulita Broumov: Výroční zpráva o činnosti za školní rok 2010-2011 [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.ulita.org/Onas/VyrZprava/vyrocnizprava10_11.pdf
35. *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010 – 2011*. In: Gymnázium Broumov: Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010 – 2011 [online]. ©2009 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/upload/1011vzgb.pdf>
36. *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010/2011*. In: Střední průmyslová škola Hronov: Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2010/2011 [online]. 2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: <http://www.spshronov.cz/zipy/vyrocnizprava.pdf>
37. *Výroční zpráva o činnosti školy ve školním roce 2010/2011*. In: Střední škola hotelnictví a společného stravování Teplice nad Metují: Výroční zpráva o činnosti školy ve školním roce 2010/2011 [online]. ©2011 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.sshssteplicenm.cz/upload/dokumenty/vz_2011_20121.pdf
38. *Závěrečná zpráva z hospodaření 2011*. In: Město Police nad Metují: Závěrečná zpráva z hospodaření 2011 [online]. 2008 [cit. 2012-06-08]. Dostupné z: http://www.meu-police.cz/images/stories/soubory/uredni_deska/2012/fso/zprava_prezkum_hospodareni2011.pdf
39. *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2011*. In: Ministerstvo vnitra České republiky: Zpráva o situaci v oblasti

vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2011 [online]. © 2010 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitřni-bezpecnosti-a-verejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2011.aspx>

Ostatní použité zdroje

40. *Historie Střediska výchovné péče Varianta*. Police nad Metují, 2006-2012. vnitřní dokument. nepublikováno.
41. *Náplň práce pracovníků SVP*. 2012. vnitřní dokument. nepublikováno.
42. *Pracovní standardy odborných činností na ambulantních pracovištích SVP*. 2012. vnitřní dokument. nepublikováno.
43. *Projekt Centrum pro rodinu*. ROMODROM. Hradec Králové, 2011. vnitřní dokument. nepublikováno.
44. *Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi: klíčové aktivity*. ROMODROM. Hradec Králové, 2011. vnitřní dokument. nepublikováno.
45. *Zpráva o činnosti 2006-2011: Preventivně výchovná skupina pevnost*. Broumov, 2011.

Seznam příloh

Příloha č. 1 – seznamovací pobyt studentů Gymnázia Broumov, fotografie

Příloha č. 2 – Gymplfest, fotografie

Příloha č. 3 – Centrum pro rodinu, fotografie interiér

Příloha č. 4 – rozvrh rodičovského centra

Příloha č. 5 – kyberšikana, letáky policie České republiky

Příloha č. 6 – kybergrooming, letáky policie České republiky

Příloha č. 7 – kyberstalking, letáky policie České republiky

Příloha č. 1

Zdroj: Fotogalerie. *Gymnázium Broumov* [online]. ©2009 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/cs/fotogalerie.html>

Příloha č. 2

Zdroj: Fotogalerie. *Gymnázium Broumov* [online]. ©2009 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: <http://www.gybroumov.cz/cs/fotogalerie.html>

Příloha č. 3

Zdroj: *Město Broumov* [online]. ©2012 [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: <http://www.broumov-mesto.cz/soc/pss-2012-01.html>

Rozvrh rodičovské centrum

úterý

- 9.00 - 9.30 zpívánky, básničky, malé divadélko
- 9.30 -10.30 písničky a hra na hudební nástroje, cvičení na nářadí
- 10.30-12.00 drobné tematické vyrábění, volná hra

středa

- 9.00 - 10.00 společné přivítání básničkou, rozpoohybování se za doprovodu hudby, básničky, říkadla a tanečky, cvičení spolu s maminkou
- 10.00-12.00 kreslení, trhání, střihání, lepení - společně vytvořený výrobek vždy tematicky k danému ročnímu období, volná hra

čtvrtek

- 9.00 -10.00 tanečky, básničky, hry a základy jógy pro malé děti s maminkami
- 10.00-12.00 tematické vyrábění - nejrůznější výtvarné techniky pro děti, volná hra

Zdroj: Interní dokument ROMODROM. Projekt Centrum pro rodinu. Hradec Králové, 2011.

KYBERŠIKANA

Co je kyberšikana?

Kyberšikana je šikování jiné osoby (ubližování, ztrapňování, obtěžování, ohrožování, zastrasování) s využitím internetu, mobilních telefonů či jiných informačních technologií.

Projevy kyberšikany

1. Pomlouvání, zastrasování, urážení, zesměšňování nebo jiné ztrapňování (prostřednictvím e-mailu, SMS zpráv, v chatu nebo v diskuzi).
2. Pořezávání zvukových záznamů, videí či fotografií, jejich upravení a následné zveřejnění s cílem poškodit zachycenou osobu.
3. Vytváření internetových stránek, které urážejí, pomlouvají či ponižují konkrétní osobu.
4. Zneužívání cizích účtů (e-mailové, diskuzního apod.).
5. Vydírání pomocí mobilu nebo internetu.
6. Obtěžování a pronásledování voláním, psaním zpráv nebo prozváněním.

Kyberšikana a tradiční šikana

Kyberšikana a tradiční šikana mají jednu věc společnou - jejich cílem je někomu ublížit nebo ubližovat, ať fyzicky či psychicky. Kyberšikana může být spojena s tradiční šikanou (např. nahrávání fyzického týrání spolužáky). Moderní technologie (internet, mobilní telefony) nám umožňují pohybovat se ve virtuálním světě, který se liší od reálného světa. Tak, jako se liší virtuální svět od světa reálného, liší se kyberšikana od tradiční šikany. Ve virtuálním světě mohou být lidé anonymní, mohou vzájemně komunikovat, i když nejsou fyzicky přítomni, a pokud s někým v kontaktu být nechcejí, mohou komunikaci snadno ukončit.

Znaky kyberšikany

A. Anonymita útočníků
Útočníci většinou vystupují ve virtuálním prostředí pod přezdívkou (nickem), používají pro obětí neznámou e-mailovou adresu, telefonní čísla atd., proto oběť jen zřídka přijde na to, kdo na ni útočí. Anonymita může být často zrádná, protože terčovitost útočníků lze s výrazně vhodně technologie odhalit.

B. Kde a kdy se s kyberšikanou setkáváme
Zatímco u tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útokům dojde (např. ve škole, na zájezdu, s kyberšikanou se můžeme setkat kdykoliv a kdekoliv. Oběti kyberšikany se můžeme stát vždy, když budeme připojeni k internetu nebo když budeme mít u sebe svůj mobilní telefon.

C. Kdo jsou útočníci a oběti
Ve virtuálním světě nezáleží na věku, pohlaví, síle, postavení v sociální skupině (partě) ani úspěšnosti útočníka nebo oběti ve společnosti. Povědomím kyberšikany může být každý, kdo má potřebné znalosti informačních a komunikačních technologií, tedy fyzicky slabý je dítě. Původce kyberšikany bývá někdy také sám její obětí. Oběti kyberšikany se často stávají děti, které tráví více času ve virtuálním světě a jsou na internetu nebo mobilním telefonu závislé. Na internetu také navazují vztahy, zatímco ve skutečném světě nemají příliš mnoho kamarádů.

D. Jak se chovají lidé ve virtuálním prostředí
Ve virtuálním prostředí se lidé chovají jinak než v reálném světě. Můžou udávat jiný věk, jiné pohlaví, jiné povolání, a zájemně tak manipulovat s těmi, se kterými komunikují. Ve virtuálním světě se někteří lidé chovají méně opatrně než v reálném světě (jsou odvláštění v komunikaci, probírají citlivá témata, komunikují často bez zábrán apod.). Někdy zkusí to, co by se v reálném světě bali udělat (např. útočit na jiné osoby, vyhrožovat jim nebo je vydírat), protože je menší šance na jejich odhalení, a navíc, jaký dopad má jejich chování na oběti.

E. Při šíření kyberšikany pomáhá útočníkovi publikum
Prostředí kyberšikany (zprávy a potřebné záznamy) se dají jednoduše rozšířit dál, proto může mít kyberšikana velmi početné "publikum". Útočník nemusí obět napadat opakovaně, stačí, když citlivé zprávy nebo nahrávky publikuje na internetu a o jejich šíření se pak postarají jiní. Toto publikum zvyšuje intenzitu útoků, a tím zhoršuje jeho dopad na oběť.

F. Obět kyberšikany není snadné rozpoznat
Kyberšikana je většinou spojena s psychickým šikáním, oběti, které není snadné poznat (na rozdíl od modřin, jeji mohou doprovázet fyzickou šikanu). Oběti kyberšikany jsou často uzavřené do sebe a nekomunikují o problémech s okolím (rodici). Důvodů pro takové chování může být více (strach, stud, rozdíle nerovnosti posturátim, dítě nepozná, že jde o projevy psychického šikování apod.).

G. Kyberšikana může být způsobena i neumyšleně
Kyberšikana může být výsledkem toho, že špatně odhadneme situaci nebo reakci daného člověka (naš žert může způsobit bolest).

Projekt E-Bezpečí je podpořen z Královského programu prevence kriminality Královéhradeckého kraje. Více naleznete na www.e-bezpeci.cz.

KYBERŠIKANA

Případy kyberšikany

První zveřejněný závažný případ kyberšikany:
Oběť: **Ghyslain Raza (14 let, Kanada), známý jako Star Wars Kid**

Student střední školy Ghyslain Raza natáčel sám sebe při předvádění bojové scény z hvězdných válek. Sníček se nepodařilo postavit Derrita Maula. Spolužáci mu nahrávku uštědřili a pro pobavení ostatních ji zveřejnili na internetu. Během několika týdnů nahrávka obětla celý svět, byla mnohokrát upravována, změno množství věští a blábolů, na kterých byl oblahe zasměrován. Ghyslainovi fanoušci nepáli patřil květinám Ghyslainových věští, aby byl obětován do reaktér z úspod. Byl parodován dokonce v seriálech (např. South Park, American Dad, Veronica Mars).

Důsledky:
Ghyslain se psychicky zhroutil a musel se dlouhodobě léčit.

Jeden z prvních a zároveň nejtragičtějších evropských případů:
Oběť: **Anna Halman (14 let, Polsko)**

Pět spolužáků podoblo Annu před celou třídu sexuální šikanou (trhali z ní šaty a přehrávali, že jí mačkají). Celou scénu nahráli na mobil a vyhodili do věže, je nahrávku zveřejni na internetu. To také pozděj udeřili, video umístili na stránku YouTube. Pro Annu to měla být pomsta za to, že s jedním z chlapců nechtěla chodit.

Důsledky:
Anna spáchala sebevraždu.

Oběť: **Ryan Patrick Halligan (13 let, USA)**

Ryan byl obětí fyzické šikany ze strany spolužáků. Aby se mohl bránit, začal se učít klobouk. Chlapci, který ho šikovali, se nakonec odeslali pryč. Hoch pak Ryana veřejně označil za gaye. Aby se Ryan zbavil posměchu okolí, rozhodl se najít si dívku. Na internetu se seznámil s populární dívkou ze školy. Po dase se do sebe zamiloval. Když pak dívku oslovil ve škole, vysměla se mu. Ryan zjistil, že se dívka románekem s ním jen bavila a že jejich důvěrnou komunikaci poslala další lidem, aby se mu mohli posmívat.

Důsledky:
Patrick se oběsil.

Oběť: **Jessica Logan (18 let, USA)**

Po rozchodu zveřejnil její jméno bývalý přítel její intimní fotografie, které mu posílala v době, kdy spolu ještě chodili. Jessica pak byla vystavena neustálému posměchu ze strany spolužáků. Útoky na ni ještě zesílily poté, co anonymně vystoupila v televizi, aby ostatní upozornila na nízká sektingu.

Důsledky:
Jessica spáchala sebevraždu.

Oběť: **Megan Meier (13 let, USA)**

Meegan měla komplexy ze svého vzhledu. Na stránkách MySpace se seznámila s 15letým chlapcem Joshem Evansem. Několik týdnů spolu prožívali virtuální lásku, sníž by se někdy osobně setkali. Pak jí Josh začal psát zprávy plné nenávisti, jak je odporná a jak by byl svět bez ní lepší.

Důsledky:
Megan se oběšila.

Při vyšetřování se zjistilo, že za chlapce se vydávala 50letá Lori Drew, matka Meganiny bývalé kamarádky. Timko zprávkem se Megan chtěla pomstít za to, že už neteče kamarádit a její dorou. Lori pro kyberšikany vysílala kolegy v zpráve a nechtěla dít ze sousedství. Po smrti Megan neprojevila Lori žádné vřtýčky a celou záležitost vnímala jako neuvěřný žert.

Jak se chránit?

- Vždy respektujte ostatní uživatele.
- Dobře si rozmyslete, co odesíláte a komu.
- Nakládejte se svým heslem jako s vlastním životem.
- Nikdy nikomu neznámému nesdělujte své osobní údaje (vystupující pod obecnou přezdívkou, nikde neuvádějte své jméno a příjmení, adresu atd.), podle nichž by vás mohl útočník vystopovat.
- Nikomu nedávejte své fotografie nebo fotografie své rodiny.
- Seznamte se s pravidly dané služby, at víte, co je zakázáno dělat.

